

Фотопогляд: "Верховинець"

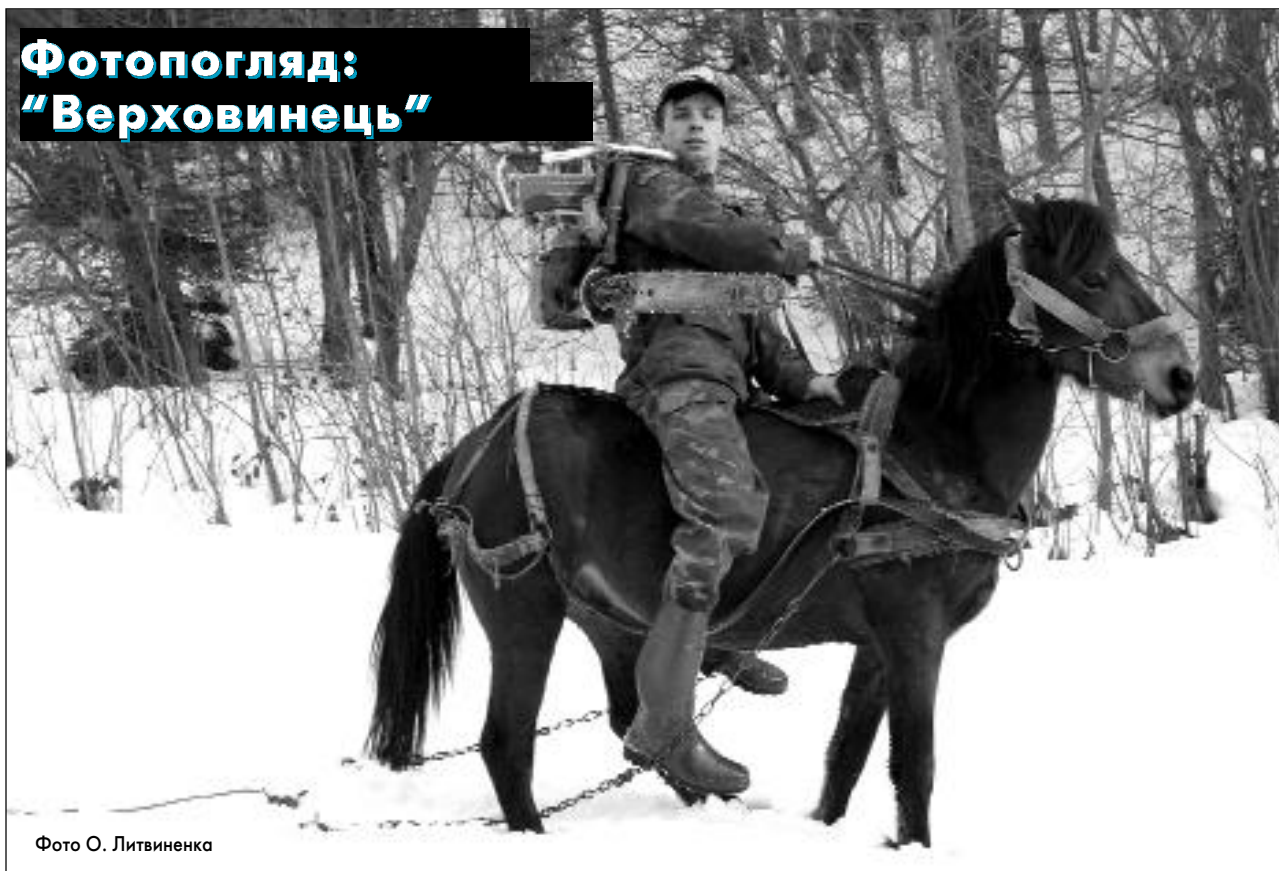

Фото О. Литвиненка

Григор Тютюнник і Луганщина

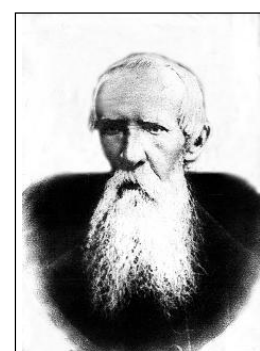
Стор. 6

Колядки і щедрівки народів світу

Стор. 8

Автор пер- шого укра- їнського перекладу Євангелія

Стор. 11

Прем'єра рубрики: "Зелений туризм"

Стор. 12

Добровільні пожертви "На Кобзареву Церкву": МБФ "Українська Родина"
Р/р № 26045200145101
в Подільській філії АКБ "Київ",
МФО 320401 ЗКПО 21709106

ПОЛЕМІКА

Стережіться закваски фа-
рисейської, що є лицемірство!
Бо немає нічого заховано-
го, що не відкриється, ні таєм-
ного, що не виявиться.
Євангеліє від св. Луки 12:1,2

Пан Табачник оголосив війну українській інтелігенції. Не на життя, а на смерть. І підтвердив тим самим подиву гідні гординю, зарозумілість, і, як для державного діяча, — самозгубні легковажність і недалекоглядність.

У цьому є певний позитив: українська інтелігенція точно знає, з ким вона має справу. І не плекає жодних ілюзій щодо обнадійливих зрушень у гуманітарній сфері.

Засвітився пан Табачник мов красна дівчиця з причин зрозумілих. П'ятих з'їзд письменників України прийняв резолюцію, в одинадцятому пункті якої сказано: "Висловити недовіру віце-прем'єр-міністру Д. Табачнику у зв'язку з його висловлюваннями в пресі, які принижують гідність української інтелігенції".

Гнів засліплює. Виплоду його зусиль під гучною назвою "Созидание государства" ("Экономические известия" від 5 грудня 2006) бракує логіки й мотивації. Стаття провальна композиційно, українець плутана. Враження таке, що писала група людей: одні готували історичний "блок", інші — решту.

Десниця пана Табачника пізнається там, де він відчужується від української інтелігенції. Уточнимо — україномовної. Його віце-прем'єрському серцю люба інтелігенція денационалізована, російськомовна. Саме з цією інтелігенцією він збирається "созидать" державу.

Починає пан Табачник здалеку: "...современное украинское государство — во многом историческая случайность, рожденная разломом цивилизаций".

Софістика не першої свіжості. З чужого голосу.

Як фахівець з історії, пан Табачник мав би знати, що будь-який розлом, а в даному разі доречніше було б сказати — розпад імперій — явище закономірне. Отже, й закономірне виникнення нових держав. Зрештою, у кожній випадковості так чи інак простежується своя закономірність.

БЕЗ ГРИМУ Й ДЕКОРУ Гримаси фарисейства

"Українці лише констатували совершившийся факт, показав себя за один год не готовыми не только бороться за создание нового государства, но и за сохранение (?) старого".

Останнє потрібне панові Табачнику для того, щоб схилити читача до думки про імперськість "украинского народного сознания".

Серед його аргументів є й такий: "...только представители славянских народов (русские, украинцы и белорусы) могли служить в регулярных частях имперской армии".

Служити вони служили, та тільки не з власної волі.

Звідки панові Табачнику знати, з якими плачами і безнадією прощалося патріархальне українське село з тими, що їм випало нещастя відбувати 25 літ царської служби-каторги? Так прощалися тільки з небіжчиками. Та й у "полегшувальні" часи втрата пари робочих рук була справжньою трагедією для кожної селянської родини.

Стаття пана Табачника — суціль сумбур. Схоже, цим він не вельми й переймається. У "созидаемом" ним "государстве" автохтонам відведена роль смердів, складової пейзажу.

Певна річ, прямо про це пан Табачник не каже, то був би явний кримінал. Але дає зрозуміти опосередковано, з посиланням на варварів: "Остальное население были обычными гражданами — таким же элементом ландшафта и богатства, как реки, горы и леса".

Шила в мішку, як відомо, не сховати. Шило пана Табачника стирчить і нагадує про себе чи не в кожному абзаці. Продирається крізь теревені про вожнів "мятежных римских легионеров", які "неоднократно провозглашали Галльскую империю", крізь демонстрацію обізнаності про варварські королівства й Тіта Флавія Веспасіана, крізь дискусійні сентенції про "современные империи Швейцарии и Бельгии", крізь необов'язковість інформації про те, що

ніхто в Європі у XV столітті "не сомневался, что лучшая наемная пехота — именно швейцарцы, а не французы, немцы, итальянцы".

Пан Табачник не без прицилу цитує Бісмарка: "Чья власть — того и вера". Збагачує читача фактами протистояння Півночі й Півдня середньовічної Франції, альбігойських воєн XIII століття, Фронди XVII-го, розмірковує про королів "Арагона и Кастилии, Леона и Наварры" і т. п.

Та тільки асорті пана Табачника незрідка силоміць, усупереч опору матеріалу й здоровому глузду, накладається на нинішню українську ситуацію. Саме оця силувальність підтасовки фактів, гвалтування історії — найпромовистіша ознака тенденційності.

Забавно, що намагаючись заплутати довірливих, пан Табачник безбожно плутається сам. То він розмежовує і застерігає: "Патриотизм, демократия и национализм — это все же разные понятия, и не надо их смешивать", то готовий із посиланням на Галичину визнати за "необходимую составляющую государства идеологию украинского национализма в качестве государствообразующей идеи", то інформує, що "король Бельгии вот уже почти 180 лет в официальных обращениях пользуется термином "сограждане", но никак не племенным (?) "моя нация".

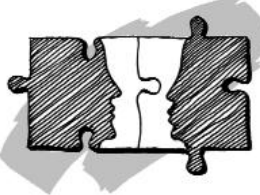
Стирчить антиукраїнське шило. Лукавить пан Табачник. То лишає, то замітає сліди. Зіставляє незіставляване, поєднує непоєднуване, ділить неділиме.

За отим зневажливо кинутим "племенным" альфа і омега людського існування. Напрямна його постулу.

Філософ Бердяєв: тільки через націю пізнає і реалізує себе особистість, тільки через націю реалізує себе й людство.

Філософ Ільїн: націоналізм — найвища форма патріотизму.

Закінчення на с. 3

Закінчення. Початок на с. 1

Пан Табачник, з урахуванням попередніх його публікацій, бере в "сотоварищи" О. Бузину й Олександра Солженіцина, якого поштиво називає "великим русским писателем и отцом диссидентского движения".

Бузина, зрозуміло, авторитет з тієї причини, що топчеться по тому ж, що намагається розтоптати і сам пан Табачник. Він, за паном Табачником, ерудит. Чи не самоатестується необачно пан Табачник у такий легковажний спосіб? Що-що, а ерудит Бузина відома навіть невтаємниченим.

Ось тільки у цьому зв'язку в автора цієї статті, етнічного українця, настійно напрошується делікатне запитання до автора статті "Созидание государства", етнічного єврея. А що якби милий панові Табачнику ерудит Бузина обзивав "вурдалаком", "расистом", "алкоголиком", "стукачем", "завистником", "настоящим уголовником" та іншими непотребними словами не Шевченка, а Шолом-Алейхема?

Чи подав би пан Табачник йому руку? А якщо подав би, то чи подали б йому руку із того покривного середовища, яке він називає "племенным"?

Не тільки мудрий політик, а й звичайна порядна людина мали б дистанціюватися від людей на взір Бузини, щоб не скомпрометувати себе. Щоб не сказали про них того, що кажуть у подібних випадках споневажуваним паном Табачником українці: "Два чоботи пара", "Яке їхало, таке й здибало".

Солідарність пана Табачника з невиліковним Бузиною — свідчення випадковості його перебування на верхньому щаблі державної драбини, падати з якої вдруге буде болісніше, ніж тоді, коли пан Табачник падав із неї вперше.

Складніше повірити у щирі прихильність пана Табачника до Солженіцина. І ось чому. Коли відомий Синявський у своїх пересмішницьких "Прогулках..." поглимився над Пушкіним, Солженіцин вибухнув відрубною статтею. Публічно приколос пасквілянта вбивчим — "червогрыз". І казав тим самим на згубність тенденції.

Спраглих вивищитися за рахунок великих завжди було багато. Ось тільки нинішні екземпляри занадто вже маловиразні й дрібні.

Каламуть епох здичавіння виштовхує на поверхню "глоточных", за В. Розановим, людей.

Переді мною газета "Русская мысль" (Париж, 14 грудня 1990). А в ній стаття Розанова "Из монастыря домой". Передрук із газети "Новое время" від 3 (16) вересня 1913 р.

Стаття точна за діагностикою, рідкісна за проникливістю.

"Эти глоточные люди, орущие, говорящие, пишущие — тоже из прозы наших дней, и вы ведь хорошо понимаете, что их тоже нельзя "нарисовать", хоть они и "рисуются". Убогое племя".

І, слава Богу, безсиле, додамо від себе, коли йдеться про базові цінності. Намагаються осквернити, а скверна не пристає. Замахуються, а вони незрушні. Так було, так буде.

Пан Табачник — майстер алогічних конструкцій і вивихів. У своєму натхненному прагненні "созидания", а насправді "разрушения", він діє за логікою: біг пес через овес. Торкнувшись одного, тут же перескакує на інше.

"Скальність" фактів, насмикування розхожих думок, "вольного говорение" призвели до того, що стаття обернулася на "лоскутное одеяло". Це якщо відштовхуватися від авторських слів про "лоскутную имперскую нацию".

Стаття, повторюю, не тримається купи, розпадається на шматки. Тим очевидніше — шило.

Частково виручає фото пана Табачника. Як об'єднуючий мотив із недобрим передбаченням на перспективу. Відразу видно почерк фотомайстра.

Поясню. Якщо прикрити обличчя віце-прем'єр-міністра до-

нею чи аркушем паперу, то піднесені в яструбиному сприті руки стануть мовби додатком до тексту.

У цьому жесті відбилося те, чого гуманітарний вождь, попри всі наскоки, не зважився сказати прямо — глухе неприйняття усього українського.

"У жестах більше правди, як у слові". Це — з давнього вірша. За паном Табачником "...это прямой путь к развалу государства", якщо "его (шахтаря — В. Б.) принуждают млеть от вышиванки и шаровар и навязывать ему в качестве обязательных и общегосударственных этнографические особенности отдельного, маленького, культурно и исторически чуждого ему региона".

Це так він — про Галичину. Ось, мовляв, де собака зарита.

"Как ни смешно, но именно Львов и другие города Западной Украины, бывшие постоянной целью запорожских походов, зачастую совершаемых вместе с татарами (до исконных польских земель, до скрытого за Карпатами сердца Польши — Варшавы и Кракова — казаки не добирались), узурпировали в XX веке у Запоро-

Це звертання з "Відкритого листа" панові Табачнику М. Мариновича і Є. Сверстюка ("Літературна Україна" № 47, 2006), написано з іншого приводу, але той інший цілком ув'язується з раніше процитованим пасажом із "Созиданий государства".

Щоб автори "Відкритого листа" не мали до мене претензій, а ще з тим, щоб переконати читача в послідовності позиції пана Табачника, наводжу його "досозидательный" пассаж: "Нельзя вести культурную политику только в интересах узкого слоя украиноязычной интеллигенции, которая просто боится конкуренции во всем".

Думка про неповноцінність української інтелігенції — нав'язлива ідея пана Табачника. Лейтмотив усіх його випадів.

А чи промовляє щось панові Табачнику прізвисьце Отто Вейнгера — єврея, який заперечував повноцінність єврейства? І чи не спадає йому на думку, що він став із ним на одну дошку?

Усвідомлюючи всю повноту відповідальності за сказане, я

закладається в том, чтобы пропагандировать истинную, настоящую (!!!) интеллигенцию — тех, кто ежедневно реально работает на созидание государства, а не требует, чтобы ему на тарелочке подали уже готовую страну с готовой (!) нацией. В этом отношении, я думаю, стоит изучить и, возможно, в чем-то перенять (!) опыт российских национальных проектов, не делающих различия между чукчей и великороссом..."

Гоп, мамо, чортя впало! Це так реагували у селі мого дитинства на прикру несподіванку.

Уриваю потік свідомості пана Табачника, позаяк перо відмовляється волочити цю клейку суміш із жовчі, брехні, хамелеонства, звичайного крутіства.

Досвід російських національних проектів — стирання з карти Півночі, Сибіру, Далекого Сходу і розчинення у демографічному котлі малих, але великих у своїй неповторності, народностей: комі, хантів, мансі, нанайців, алтайців, евенків, юкагірів, нівхів, коряків, бурятів, якутів, тих же чукчів.

БЕЗ ГРИМУ Й ДЕКОРУ Гримаси фарисейства

Фото О. Литвиненка

Тому й немає потреби робити різниці між ними й великоросами, що фактично тієї різниці не існує.

Від самотності чукчів лишилися хіба що етнографічний ансамбль та яранга як музейний експонат.

Сеанс інтелектуального стриптизу у виконанні чиновника Дмитра Табачника спонукає називати речі їх справжніми іменами.

Це не мова інтелектуала, а тим паче інтелігента, на лаври яких він, ніскільки того не приховуючи, претендує. Тому я маю великий сумнів, що інтелігентний ляпас від Івана Дзюби, урок культури полеміки, який дав академік у газеті "День", піде йому на користь.

Жадання реваншу, сліпа жага помсти завели пана Табачника у глухий кут українофобства.

А це означає, що політик із нього нікудишній. Що після самооголошення в "Економических известиях" він мав би негайно піти у відставку. Самохить. Без тиску й примусу. Ба, навіть хоча б тому, що нерозважно підставив свого патрона, який, попри все, навряд чи зацікавлений у протисторстві з творчою інтелігенцією.

Порозуміння з паном Табачником після його одкровення неможливе. Чекати від нього плідної роботи — чекати серед літа снігу.

Розкольник за своєю суттю, він звинувачує в розколі інших. Що не абзац, то й "перли".

"Раскол страны едва не стал ужасной политической реальностью только потому, что власть признала патриотичным, правильным и украинским исключительно галицийский взгляд (?) на украинскую историю и культуру, а галицийский диалект стал навязываться общенациональным телеканалам".

Гуморист пан Табачник. Невже його тезко — пан Гордон настільки освоїв "галицийский диалект"?

Саме ж на цьому каналі він солідкомовно бесідує з В. Жириновським, Й. Кобзоном та іншими відомими "уболівальниками" за долю України.

Соло від пана Табачника занадто заїжджене, щоб справити враження. Вражає інше — Еверест пиhi й претензій.

З одного боку він, пан Табачник, "гигант мысли" і "отец русской демократии" (якщо за льфом і Петровим), з іншого — "духовные карлики".

То чи не краще було б у зв'язку з такою неспівмірністю духовних масштабів, якби пан Табачник на півтора року повністю віддався іс-

торичній науці? Чому на півтора? Тому що саме за цей строк вимушеного безробіття він, за його зізнанням, навергав 80 (!!!) друкарських аркушів по відомству мадам Клію.

Відпустити б пана Табачника на "вольные хлеба" ще на півтора й наука збагатилася б уже на 160.

Такий продуктивності чорного заздристю позаздрили б Карамзін, Ключевський та й сам автор 15-томної "Истории Государства Российского" С. Соловйов...

Пан Табачник змушує обертатися платівку пам'яті у рекордному режимі.

15 років тому Верховна Рада прийняла закон про захист національної гідності.

За своє короткочасне віцепрем'єрство пан Табачник не скромно самооголювався стільки разів, що є всі підстави перевирити дівість цього закону на його — прямо скажемо — дуже несимпатичний для творчої української інтелігенції особі.

Автори згадуваного "Відкритого листа" констатують: "...культурна атмосфера в Україні забруднена і, за своїм духом, — антиукраїнська". Істинна правда. Як правда й те, що один із активних забруднювачів культурної атмосфери чиновник Дмитро Табачник.

Його лінія на денационалізацію, якої він не приховує навіть фіговим листком, спонукає думати про ймовірні наслідки такого нерозважного кроку: зовсім небажане загострення україно-єврейських взаємин.

Чи пам'ятає пан Табачник слова видатного єврея Володимира Жаботинського про вину євреїв у русифікації українців?

Мусив би пам'ятати! Мусив би знати й статтю Жаботинського про Шевченка, повчальну не тільки для Бузини.

Саме Володимир (Зеев) Жаботинський засуджував поширену практику зараховувати в антисеміти за найбезневинніше критичне зауваження на адресу одноплемінників і твердив про право євреїв мати своїх негідників.

І йому ж належать слова: "Коли я помру, ви можете написати на моїй могилі: "Це — людина, яка уклала угоду з Петлюрою".

Інформація для невтаємничених і бомба для фальсификаторів (у сенсі оприлюднення), які цинічно, з відомими причин продовжують розігрувати вигідну їм карту про Петлюру-антисеміта.

Ох, не панові б Табачнику, з огляду на його в недавньому минулому неінтелігентні вчинки, навчати інтелігентності українського письменника. У нього куди більше підстав претендувати на роль мартопляса, ніж у тих, кого він намагається виставити "...смешным, но полезным дополнением, разряжающим утомительность светского официоза".

Коли, як шкідливий кіт, він попався на гарячому, навіть у прихильного до нього Леоніда Даниловича увірвався терпче: тупнув ніжною.

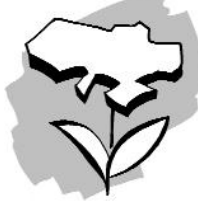
Забився тоді пан Табачник в щілину, затаївся, принишк. А виринувши у новій іпостасі, шкодить у той же спосіб, тільки з більшим розмахом.

Неперевершений майстер політичної гри Нікола Макіавеллі настійно радив володарям негайно відлучати від влади керівників, попри всі їхні заслуги, якщо вони вносять смуту між ним й підданими.

То може б, Віктор Федорович, з огляду на бурхливу журналістську діяльність чиновника його відомства, теж тупнув ніжною?

P.S. Стаття пана Табачника завершується таким пасажом: "Прошу рассматривать предложенный материал даже не как строчку в программе действий правительства (виділено мною — В. Б.) или его гуманитарного блока, а только как приглашение всех заинтересованных лиц и организаций к диалогу". Фарисейський виверт людини, яка відчула, що наговорила прикрого й несправедливого!

● Володимир БАЗИЛЕВСЬКИЙ

НАРОДНИЙ МАЙСТЕР

У всесвітньо відомій столиці українського гончарства — містечку Опішному Зінківського району Полтавської області відбулася урочиста подія: ювілейний вечір, присвячений 70-річчю з дня народження заслуженого майстра народної творчості України, члена Національної спілки художників України, члена Національної спілки народних майстрів України, лауреата Всеукраїнської премії імені Данила Щербаківського, лауреата Національної премії України імені Тараса Шевченка, славетного українського гончаря Михайла Єгоровича Китриша!

Народився Михайло Китриш 21 жовтня 1936 року в містечку Опішному на Полтавщині в сім'ї гончаря.

Упродовж 1963—1996 років працював на Опішненському заводі "Художній керамік". Спочатку — гончарем, згодом — майстром творчої лабораторії. У середині 1960 років почав виставляти свої вироби на обласних і республіканських виставках декоративно-ужиткового мистецтва. Неодноразово був лауреатом престижних республіканських і всесоюзних художніх виставок, конкурсів, фестивалів.

Гончарні вироби Михайла Китриша представляли мистецтво України на міжнародних виставках у Бельгії, Канаді, Японії, Болгарії,

"Коні". Михайло Китриш

Югославії, Польщі, Угорщині, Франції, Нідерландах, США, Норвегії, Великобританії, Об'єднаних Арабських Еміратах та інших країнах світу. Вони зайняли почесні місця в найбільших і найпрестижніших музейних зібраннях Європи й Америки. Михайло Єгорович брав активну участь у міжнародних симпозіумах у Болгарії, Угорщині, Норвегії.

Нині Михайло Китриш продовжує плідно працювати, створюючи традиційні й нові гончарні вироби. Підтримує тісні зв'язки з Національним музеєм-заповідником ук-

«...ЛЮДИНІ ТВОРЧІЙ І НАТХНЕННІЙ ДАНО МИСТЕЦТВУ ВІДДАНО СЛУЖИТЬ»

раїнського гончарства в Опішному та іншими музеями України.

За ініціативою та за безпосередньої участі Михайла Китриша в Опішному засновано мистецькі навчальні заклади (Дитяча студія "Сонячний круг", Дитяча школа народних мистецтв, Державна спеціалізована художня школа-інтернат I—III ступенів "Колегіум мистецтв у Опішному", Опішненський філіал Решетилівського художнього училища № 28).

Михайло Китриш — прекрасний інтерпретатор давніх традицій гончарної пластики Опішного, значною мірою доповнивши її численними технічними прийомами декорування посуду.

Майстер виготовляє багато традиційного для народного гончарства Опішного вжиткового посуду (глички, горщики, вареничні, кавові, чайні набори) та ритуальну скульптуру (свічники, куришки). Часто експериментує з кольоровими глинами та поливами, у результаті чого з'являються роботи, які з часом стають новітньою традицією.

Численні твори виготовляє з дружиною — Галиною Сергіївною, яка досконало володіє технікою підполив'яного розпису.

Святкового дня чимало гостей завітало до Опішного. Привітати ювіляра зібралися друзі, колеги, представники влади, вдячні земляки й шанувальники таланту майстра. Вітальну телеграму зі щирими побажаннями щастя, здоров'я, любові та благополуччя ювіляру надіслала Національна спілка художників України.

Тепло вітали ювіляра опішненські майстри, які пліч-о-пліч працювали з Михайлом Китришем у художній майстерні: заслужений майстер народної творчості України, лауреат Національної премії імені Тараса Шевченка, лауреат премії імені Данила Щербаківського, член Національної спілки майстрів народного мистецтва України, член Національної спілки художників України Василь Онуфрійович Омеляненко, заслужений майстер народної творчості України, лауреат Всеукраїнської літературно-мистецької премії імені

Івана Нечуя-Левицького, член Національної спілки майстрів народного мистецтва України, член Національної спілки художників України Микола Гаврилович Пошивайло, член Національної спілки художників України, гончар Володимир Васильович Нікітченко, опішненська гончарівна, лауреат премії імені Данила Щербаківського, заслужений майстер народної творчості України Ганна Іванівна Діденко.

Ювілейний вечір завершився персональною виставкою творів Михайла Китриша.

Працівники Національного музею-заповідника українського гончарства в Опішному вже не вперше виступають організаторами подібних свят. Важливо не тільки зберегти найкращі надбання гончарства, а й популяризувати гончарську спадщину.

• **Вікторія КОХАН**, співробітник інформаційної служби Національного музею-заповідника українського гончарства в Опішному

ЕТНОГРАФІЯ

Помирають старенькі бабусі наші. Помирають батьки. А ми, діти та онуки їхні, позабивавши вікна хрест-навхрест дошками, замикаємо двері хат і... тікаємо у великі міста.

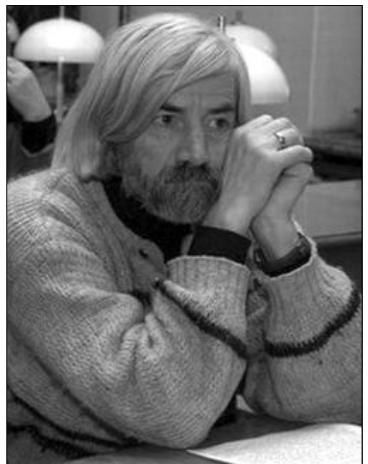
І поступово сиротіють села наші, заростають бур'яном дворища, а з ними сиротіємо духовно і ми. Лише уві сні повертаємося до незайманого дитинства свого. До просторого зеленого вигону, де гуляли у свої хлопчачі ігри. До річки чи ставка з крилатими вербами понад берегом. До своєї школи і своїх учителів... А прокинешся — видиво зникає, залишаючи в пам'яті якісь розірвані, розхристані шматочки минулого. І знову, як учора-позавчора, як рік-позаторік, біжимо-поспішаємо на службу чи до верстата на завод у шумному, загазованому Києві чи Харкові, Дніпропетровську чи Донецьку. І де тоді подумати-згадати про своє село, про свій рідний край...

Помирають старенькі бабусі наші. Помирають батьки. І разом із ними зникають духовні цінності, набуті віками: народні звичаї та обряди, повір'я і традиції, старовинні пісні, секрети вишиваних узорів...

Село Сахнівка — старовинне козацьке село на Чернігівщині, яких немало в Україні. 1925 року його перейменували на Ленінівку, звичайно ж, "по просьбі трудящихся". Проте люди старшого віку називають його по-старому, як і споконвіку.

У Сахнівці народився Микола Ткач — поет, етнолог, і хоча нині живе в працює в Києві, проте ніколи не забуває, "де його пуп закопаний". Дружина Миколи — Надія Данилевська — поетеса, художник, етнограф, фольклорист, теж палко вболіває за те, щоб уберегти від забуття духовне надбання багатьох поколінь. Тож із середини 80-х років минулого століття подружжя ентузіастів почало записувати на диктофон усе, що стосується звичаїв, мови, народного побуту...

Ходили від хати до хати й просили господинь заспівати, розповісти, показати... І сахнівські жінки залюбки співали пісень: любовних, весільних, купальських, жалібних, забутих старовинних, веснянки. Розповідали легенди, казки-небилиці, минувшину. Показували утиральник чи просте біле полотно, на яким вишиті узорі ще ба-

Микола Ткач

бунєю, маткою чи й самою господинею.

Узори-вишивки в кожній господині різні, бо кожна вишивала по своєму. Але всі вони сповнені символів і міфологічних образів, що завітали в наше сьогодення ще з дохристиянських часів. Загальна композиція традиційно уособлює світ наших пращурів, заповнена образами та символами звірів, плазунів, земноводних, плодами і ягодами, квітами і райськими пташками.

Сахнівські жінки, наділені добротою, сердечністю і селянською мудрістю, щедро відгукувалися на прохання Надії Данилевської та Миколи Ткача, і ніхто з них не відмовлявся, не вимагав заплатити їм.

Ганна Ткач — мати братів Миколи та Михася, знаних і відомих літераторів, громадських діячів. А ще — свекруха Надії Данилевської. Не зустрілися вони в цьому житті, не познайомилися, не сказала Ганна дочці теплої материнської слова, а Надя не притулилася до її теплих грудей. Проте Надя і до сьогодні відчуває біля себе її присутність — доброї серцем і щедрої душею.

Немає вже їхньої мами, та щоранку вона вітається теплим сонечком із далеких світів, із-за сього горизонту на рушникові: "Доброго ранку, сину". Рушник із тонкого полотна і через десятиліття струменіє веселими, життєдайними ружами дівочості.

Надіїна бабуня Дарунька (та-това мама) проживала в селі Хіба-

лівці на Чернігівщині. Там Надя "літувала" під час канікул. У бабуні хата під солом'яною стріхою, в здиравілому садку ховалася за старими грушами та яблунями, густими заростями вишняку, малини, порічок та агрусу. Забіжить маленька Надійка в хату, а на неї війне таємничою казкою та чарами, дивоцвітом рідної землі. Зелена лепеха на глиняній долівці потрушена, — яка радість пробігти босими ніжками! На стінах, столі, ліжку та дерев'яному ослоні рушники й рядна вишивані звисають. А вже на них і гаряче літо — зоряне, заквітчане, і ввіймана веселка повисла коромислом, і білосніжні лебеді на чистому столі з дитиним небом над ними, і весна хмелем-рястом, птахами крикливими прокинулася, дзюркотить потічками весело. А це вже й осінь сумовитим криком згасання закралася... А ще любила маленька Надійка слухати пісні, колядки-віншівки своєї бабуні...

Давно вже немає бабуні Даруньки, проте її оповідки, пісні, як і мамина наука — не минулися, не

ПОРТРЕТ, МАЛЬОВАНИЙ ЗБЛИЗЬКА

Народні звичаї та обряди, повір'я і традиції, старовинні пісні й секрети вишиваних узорів... І це відійде в минуле? Книжка Надії Данилевської і Миколи Ткача "Перетик" переконує, що вся наша гордість і слава не вмере, не загине.

пішли в безпам'ятство. Вони у Надіїній душі. І нині, працюючи вчителем-методистом українознавства в одній зі столичних шкіл, вона передає дітям усе те, що потім духовно відроджується в них, розкриває їм очі на світ, змушуючи по-новому глянути на нього...

Скільки пісень, колядок, переказів про минувшину, звичаїв і традицій записало подружжя! Скільки вишиванок побачило! Але головне — люди, з якими довелось зустрітись, поспілкуватись. Прості сільські трударі. Як їм хочеться, щоб їхні знання й уміння не загинули, не пропали навіки. Не хочеться забирати все те із собою у могилу.

Те, що почули, побачили й записали Надія Данилевська й Микола Ткач від простих сільських людей, вразило їх. Систематизувавши та упорядкувавши свої записи, вони уклали книжку. І назвали її "Перетик". Перетик — один із різновидів домотканого полотна, що перетикається кольоровою чи якоюсь відмінною смужкою. З нього шиють утиральники, настільники, інколи — сорочки. Смужки "перетику" чергуються на полотні в

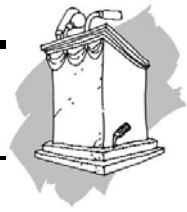
Надія Данилевська

середньому на відстані 70-100 сантиметрів одна від одної. На пошитих із полотна утиральниках вона припадає на краї, а на настільниках перетинає краї і середину. Якщо ж із перетику шиють сорочку, то смужка оперізує поділ, полички та краї рукавів. Сама смужка, як символ води, у пошитті постає найпростішим оздобленням-оберегом.

Книжка — фольклорно-етнографічний портрет українського села — з'явилася друком за сприяння Товариства "Чернігівське земляцтво" в Києві. Її створено на високому поліграфічному рівні: тверда обкладинка, офсетний папір. Художнє оформлення заслуженого художника України Миколи Стратілати. Насичена численними кольоровими узорами вишивок, багатьма піснями з нотами, переказами, легендами, приповідками, тими народними перлинами, які записали Надія Данилевська та Микола Ткач. А ще — фотографії людей, з якими вони зустрічалися і спілкувалися. Більшість фото — робота незабутнього Олексія Гребенюка.

"Перетик" зацікавить не лише пересічного читача, а й етнографів, фольклористів, мовознавців, педагогів, вихователів, студентську й учнівську молодь. Тих, кому не байдужа історія нашої минувшини і духовне буття нашого народу.

• **Анатолій СОЛОМКО**, м. Мена Чернігівської обл.

ХРОНОГРАФ

Рубрику веде доктор
історичних наук, професор
Юрій ШАПОВАЛ

ДОЛЯ РЕКОРДСМЕНА

На колишнього наймита раптом звалились усі блага советської цивілізації: прихильність Сталіна, розкішна квартира в Москві, персональні автомобілі, прийом у Кремлі, розділи у підручниках з історії. За тих умов напевно можна було втратити орієнтири. А як сталося з тим, про кого йтиметься?

Це — Олексій Григорович Стаханов, зачинатель масового руху новаторів виробництва. Він народився 3 січня 1906 року.

Родом із Росії, а в Донбас приїхав по коня. Дядько там працював і написав племінникові, мовляв, хочеш гроші на коня заробити — приїзди сюди. Стаханов приїхав, працював на шахті “Центральна-Ірміно”, тоді найвідсталіший у Луганській області.

Саме тут і сталося одне з найвідоміших у сталінському СССР “див”: 30 серпня 1935 року Стаханов разом із двома кріпильниками за 5 годин 45 хвилин нарубував 102 тонни вугілля, перекирвавши норму в 14(!) разів. Це більше як 6 залізничних вагонів.

Однак невдовзі послідовники Стаханова перекрили його рекорд. І тоді амбітний і впертий шахтар вирішив закріпити його за собою forever, навічно. 19 вересня того самого року він нарубував за зміну 227 тонн вугілля. Ось тут і прийшла до нього та слава, про яку я вже сказав.

Багато нині написано про Стаханова, його рекорд, ідея якого належала парторгові шахти Костянтину Петрову. Він був за рекорд, а проти була циганка Дуся, з якою Стаханов жив тоді в громадянському шлюбі. Вона народила рекордсменові трьох дітей. Ця циганка напроорочила, що рекорд погано закінчиться для Олексія. Та він її не послухав.

Отже, прийшла слава, а Стаханов закохався у Галю Бондаренко, яку побачив у 1936-му в Москві і якій тоді було 14 років. У них народилося дві дочки. А виховувати довелося ще й тих дітей, яких рекордсмен нажив собі із циганкою.

Стаханов закінчив Промислову академію в Москві, де мешкав у знаменитому Будинку на Набережній — домі уряду — де і почав пити. Невдовзі його прозвали Стахановим, а про його випивки з Василем Сталіним стало відомо вождю. Той, однак, мав пітет до рекордсмена і його не чіпали.

Стаханов мав роботу в Мінвуглепромі, але його кар’єра пішла “згори” — після того, як він написав два листи до Сталіна у травні 1945-го. Донині мало хто знає про ці листи, що збереглися у московських архівах. У дуже скрутний для країни час він звертався до вождя з проханням видати йому імпорتنий автомобіль. Цитую один із листів мовою оригіналу: “Иосиф Виссарионович! Дайте мне хорошую машину, я оправдаю доверие”. У другому листі він, крім авто, просив ще й нову квартиру.

Сталін не удостоїв рекордсмена відповіддю, але запам’ятав аристократичні домагання шахтаря. Жорсткіше повів себе Микита Хрущов. Стаханова скерували на роботу в місто Торез Донецької області на посаду інженера. Родина з ним не поїхала, оскільки не хотіла залишати московську квартиру.

А з Хрущовим вийшло так. Лідер французьких комуністів Моріс Торез сказав, що хотів би відвідати місто, де народився, і запитав, а де ваш Стаханов? Хрущов сказав, що саме там, тобто у Чистяковому, яке згодом переіменують на Торез.

І ось Стаханов жив там спочатку в готелі, потім отримав однокімнатну квартиру, згодом поруч із ним вималювалась Антоніна — родичка того самого парторга Петрова, який зробив Стаханова знаменитим. Нерозлучений, він одружився з Антоніною. Галина судилася, суд визнав шлюб з Антоніною недійсним, але та вже взяла собі прізвище-бренд.

Стаханов працював в управлінні “Торезшахтобуд”, у 1968-му отримав звання Героя Соціалістичної Праці й остаточно спився. У лікарні він послизнувся на недогризку яблука, впав, ударився головою — й стався інсульт. Це було 1977 року.

Рокований рекорд, рокований фінал, як і напроорочила циганка Дуся.

У ТОРОНТО ВКРАДЕНО ПАМ’ЯТНИК ШЕВЧЕНКУ

Масивна триметрова бронзова статуя була нещодавно викрадена в однойменному парку, у північній частині Оуквіла, Онтаріо. На відкритті

пам’ятника, дару Радянської України Канаді у 1951 р. зібралось 45 тисяч людей із різних країн. Як стало відомо Музею Тараса Шевченка від

слідчих Тимоті Конуея та Вероніки Пейні, у ливарні Берлінгтона знайдено 90-кілограмову голову. Пошкоджено потилицю, але обличчя, на щастя, не постраждало. Наразі невідомо, як поліція знайшла голову, але вона поінформувала, що зараз перевіряють відбитки пальців. Є надія, що злочинців, які зробили цю безглузду та злу справу, буде затримано.

• Вебсайт музею Тараса Шевченка в Торонто, Канада

P.S. Декілька років тому було викрадено меншу за розмірами бронзову статую Шевченка на стільці з книжкою перед входом до парку в Оуквілі.

ОБ’ЄДНАННЯ ЧЕРЕЗ РОЗ’ЄДНАННЯ?

ПАРТИТУРА

Дві події в політичному житті кінця 2006 року повернули, на жаль, менше уваги, ніж той політцирк, який ми дивимось щодня. Це коли простий громадянин ніяк не втратить, чи такий-то — ще міністр чи вже ні? Один чи два у нас генпрокурори, а в області — губернатори? Коли йде перестрілка між гілками, гілками й дрючками влади. Коли уряд оскаржує в районному суді укази Президента.

Що ж, у цирку — свій жанр, свої ведучі, акробати і клоуни. Але якщо ми хочемо ходити в цирк лише у вільний час, у вихідні, тоді варто говорити про нормальне громадянське суспільство.

Тому й хочу привернути увагу до тих двох подій. Обидві — у національному демократичному середовищі. Перша — крок двох партій до об’єднання, друга — до роз’єднання.

Об’єднання, на жаль, зірвалось у ліберальній частині помаранчевих сил. Результат — програв парламентських

виборів. Це окрема й важка тема. Якщо коротко — влада псує. Ось причина чвар.

Але я про національно-демократичні сили, які витіснені з влади і які ще навіть не усвідомили свого погрому на парламентських виборах: уперше за 16 років — поза парламентом. Не усвідомили, бо, не об’єднавшись на виборах, нічого не робили для цього й наступні 9 місяців.

Терпіння на низах, у регіонах, серед рядових партійців добігає кінця. Чи не тому наприкінці року керівні органи Української народної партії і Народного руху України підписали Декларацію про початок об’єднання.

Шкода, якщо декларації залишаться словами. Бо йдеться якраз про найпотужніші (історично, ідейно, організаційно) національно-демократичні сили. Про партії, які колись були частиною могутнього Народного руху. Руху, що вів Україну до незалежності, кандидат якого міг набрати 25 % голосів на президентських виборах — ці цифри зараз можуть хіба що наспитися націонал-демократам.

Не можна, щоб Декларація залишалася лише словами ще й тому, що вона проголошує процес об’єднання всіх націонал-демократичних сил.

А ризик є. Справа не лише в тяжкому “історичному минулому” цих двох партій: ідеться про трагічний розкол Руху 8 років тому. Внаслідок цього обидва його осколки, обидві партії опинилися на задвірках політики. Можна, звісно, залишити історію для історії, але без чесного аналізу того, що відбулося з Рухом у лютому—березні 1999 року, не обійтись. Хоч би задля висновків надалі.

Та головне — сьогоднішня. Ось лідер НРУ Тарасюк резонно заявляє: “Всі наші партійці на місцях хочуть об’єднання в одну партію”. Цебто, з УНП. Якщо “всі хочуть”, то в чому річ? Чому підписана Декларація — розлогий план “співпраці”, а не конкретний — об’єднання партій? Мотивацій цього “чому?” кілька. За браком місця не вдаватимуся в дискусії, але повірте — ті аргументи далеко не беззаперечні. Тому й говорю про ризик знову

(вкотре!) потонути в “об’єднаних” словах.

Бо посилює стурбованість і протилежний факт. Щойно Мін’юст зареєстрував чергову, стояку політпартію. Назва — Українська республіканська партія Лук’яненка. Лише з великої поваги до Левка Григоровича, патріарха нашої націонал-демократії, довго не коментуватиму цієї затії — викремлення цього осколка з УРП “Собор”. Після передвиборних трагікомедій у цій партії — з паралельними з’їздами, головами, з биттям шибок і вирізанням замків у офісах. Зазначу лише, що на цьому клонування і поділи можуть не завершитися. Зараз партія УРПЛ носить ім’я свого почесного голови, Левка Григоровича. Головою обраний (призначений) Сергій Жижко. Але чом би не бути згодом і УРПЖ?

“Об’єднання” триває. Кажуть, грим не вдарить — мужик не перехреститься. Іноді вже й після грому (чи погрому) не хрестяться.

• Петро АНТОНЕНКО

ТЕЛЕЕКРАН: СУЦІЛЬНИЙ РОЗЕНГАЛКІСЯН

ЩОДЕННИК

Напередодні Новоріччя в Інтернеті проскочив дотепний жарт. Якщо у свята ви будете клацати пультом телевізора, перемикаючи канали, а на екрані — одна й та сама фізіономія, не хвилюйтеся. Пульт справний, просто цю фізіономію одночасно “крутять” по кількох каналах.

Що й підтвердив черговий новорічний телефір. Розенбаум, Галкін, Петросян (якийсь суцільний Розенгалкісян). А ще — всюдисущий Задорнов, ще — Філя, Фіма, Коля, Вова, Боря, Тая, Іра, Тіна й інші гарні артисти, від яких нікуди було подітися. А наша нев’януха (в грудях) Верка, схоже, була не то дригентом, не то резидентом цієї братії.

Справа навіть не в тому, що це були здебільшого наші імпортні друзі, котрі наче зійшли з афіш, якими ціло-

річно обклеєна столиця і подекуди провінція, особливо біля моря.

Справа навіть не в мовному питанні. Це коли наші заслужені й народні України хутко переходять на “общепонятний”. А за ними — молоді зірочки, які ледве встигли зблизнутися, переважно готуючи ноги й задом.

Справа в убогості цього телеменю. Враження однаковості було не лише від тих самих облич, а й від того ж сюжету, режисури дійства, тої ж декорації, наче все знято по конвеєру в одному павільйоні. П’ята чи десята копія колишніх радянських “голубих вогників”.

Копія завжди гірша оригіналу. Це стосується і “вогників”, і нашоє кимось розкрученої пари “нових руських бабок”, блідої копії знаменитої коліс естрадної пари — Вероніки Маврикіївни і Авдотії Нікітічни. Це і “Старі

пісні про головне”. Коли один, потім другий модний російський співак виконували шлягери 60—70-х років, пісні Бабаджаняна “Королева красоти” і “Свадьба”, це була така убога копія Мусліма Магомаєва. До речі, на цих “Старих піснях” ще раз чітко проступило те, про що всі сором’язливо мовчать: повне безголосся розтиражованих зірок, яким не зарадіть ні сучасна апаратура, ні світлові ефекти, ні неодмінна голозада підтанцювка.

Уже не кажу про порівняння фільмів, адже на порятунком сірому телефіру знову довелося підтягувати чудові фільми Рязанова і Гайдая. Ну як тут не взятися ностальгії за старими добрими часами, коли таке враження, що ця ностальгія мало не спеціально сіється сучасним убожеством.

А може, все простіше? Пригадую, в часи моєї жур-

налістської юності наш редактор, коли йому хтось підсовував сірий, заштампований матеріал, міг грубувато припечатати: “У тебе що — запор мислі?”

Схоже, якийсь ступор у нашому телефірі, що не може ні відірватися від російської попси, ні синтезувати все краще, що є в тому ж російському і світовому ефірі й творити щось своє. Свіже, яскраве.

Можливості у нашого телебачення є, воно не бідне. Чому такий розрив між технічним і творчим? Технічно — 10—15 телеканалів, які вільно приймаються у рядовому райцентрі і селі, на звичайну антену, без кабеля і супутників. Творчо — Розенгалкісян. Навіть у Новоріччя, яке дивні люди все-таки вперто вважають одним із найсвітліших свят.

• Петро АНТОНЕНКО

НОВЕ ВИДАННЯ

Ось і завершено упорядкування та видання тритомної антології... Спрадвана відома істина, що насамперед було слово — як джерело снаги для людського духу. Тож і започатковано цю антологію якраз прадавнім поетичним словом — народною творчістю. З неї, з мовного праджерела, з розмаїтого українського фольклору — зроджувалася й велика художня література. Титани наші, генії поетичного слова Тарас Шевченко, Іван Франко, Леся Українка засвідчили таку прасовну, а їхні духовні нащадки, себто й ми з вами, поки на силі — безуважно підтверджуємо.

Отже, в рідній мові — сутність поезії. Життя народне, історичні події й людські змагання, мрії — все було притаманне вітчизняній поезії. Все, що хвилювало людей, боліло їм... Але треба й зазначити, що ми, українці, не виключні в уподобаннях, у відчуженні та сприйнятті, скажімо, художнього виразу, образності... Як Україна невіддільна від світу, так і її література є органічним виявом національних форм життя у всіх світових, та ба! — такі лише в конкретних, властивих їй, параметрах, проявах.

Майже всі жанри, всі види творчості, що були у світовій поезії, — хай через переклади, — відгуквалися також і в українській. Усі літературні течії, мотиви... До прикладу, класицизм (згадаймо неокласиків) чи романтизм — свого часу так чи інакше були присутні, а то й домінували і в українській поезії. Але — такі осібно, неповторно. Як, власне, неповторне ж і наше правдиве, невмируще слово.

Певна концептуальна спрямованість, саме показ отакого літературно-поетичного процесу, на чийсь погляд, може, тільки в суб'єктивному розумінні упорядника... І що ж це? Чи не просто — мимовільна, хоч і закономірна в часі, переоцінка цінностей. Адже ця антологія не схожа на попередні, укладені ще за радянських часів, чи не так?

Про масштабність, про емоційно-інтелектуальний потенціал ук-

У РІЧИЩІ ВЕЛИКОГО УКРАЇНСЬКОГО СТИЛЮ ПІСЛЯМОВА УПОРЯДНИКА ТРИТОМНОЇ АНТОЛОГІЇ «НЕБО УКРАЇНИ»

раїнської поезії, здається, краще могла б сказати наша посутня літературна критика... А упорядник лишень іще зазначив би: таки добре, що у вітчизняній поезії були свого перебудовного часу присутні різні речі на -ізм: і модернізм, імпресіонізм, футуризм, і навіть сюрреалізм... До речі, здається, що якраз найпоказовіші з майстрів новітнього українського сюрреалізму — це чи не той же Василь Голобородько, а чи той же Микола Холодний... Може, ще хтось?

Ба, та є й іще один з дійових мистецьких чи то видів, чи жанрів, чи "ізмів", який і сьогодні, на диво вчувати, не в'яне, — це наш український мелос, це пісня. Може, й справді пісня, співна дума — то душа народу?..

Якось упорядник, відбираючи для цієї тритомної антології давні українські співи, натрапив на пісню "Ой роде наш красний..." Спершу на варіант:

*У полі калина,
у полі червона
хорошенько цвіте.
Ой роде наш красний,
роде наш прекрасний,
не цураймося, признаваймося,
бо ж багато нас є.*

І далі по тексту. В такому варіанті її виконує й Ніна Матвієнко, славна сучасна співачка. Але ось натрапляємо й на інший народний варіант:

*Ой роде наш красний,
роде наш прекрасний,
не цураймося, признаваймося,
небагато ж нас є.*

Уже — небагато... Справді, скільки упродовж історії винародовилось українського люду, скільки нас чи то насильно, а чи й добровільно обрусилось, спольшилося, американізувалося... Де ж набратися сповна отої снаги-наснаги, аби зберегти власну особність, достатню самоідентичність у цьому світі! Аби гідно виплекати і зміцнити чуття єдиного роду!

Ясно, що віща снага — у нашій мові, в рідному слові. Але, пробі... його ж, це слово, незвідка — убивали. Перегляньмо хоча б другий том антології — то майже суцільний мартиролог... реквієм по прибутній силі нації! Та й у третьому томі зачимає тих утрат...

Україна за кількістю загублених талантів, мабуть, посідає одне з перших місць у світі. Упорядникові хотілося якнайвиразніше подати в антології імена поетів, що такі зробили — над усі перешкоди! — вагомий творчий внесок у вітчизняну культуру, духовність.

Звичайно, упорядник усвідомлює, що цей тритомник не зовсім досконалий. Що тут є й його ж, упорядника, суб'єктивні уподобання, коментарі... Ще в післямові до першого тому "Неба України" він зазначав, що "взяв на себе непосильне завдання" — обійняти весь процес розвитку української поезії... Можливо, то робота для цілого Інституту літератури? І не на один лише рік? Меж-бо нема для досконалості. Треба сподіватися, що в майбутньому буде упорядковано й видано, скажімо, й дванадцяти- чи п'ятнадцятитомник такої поезії — а вона ж того варта! — і такий багатотомник зможе обійняти все і всіх... Дай Боже!

А поки що упорядник ладен вибачитися перед багатьма поетами, що не змогли потрапити до цієї антології. Особливо — перед сущими з них, які не потрапили якраз до третьої книги. Не потрапили, бо, по-перше, обсяг видання не дозволяв. А по-друге, дехто із сучасних авторів просто не втискався у "прокрустове ложе"

Українське Диво

Поетична антологія

концептуальності упорядника, — а хтось і сам з цих авторів, певно, не поділяючи концепцій упорядника, не запропонував добірки кращих своїх творів, хоча упорядник і запрошував узяти участь в антології... Та треба повторити: упорядник всіх просить вибачити за обмеженість і недосконалість своєї праці.

Майже насамкінець усе ж хотілось би ще раз наголосити, що ця антологія, без сумніву, вкладається в літературне річище великого українського стилю. Витоки цього стилю справді — від народної думи, пісні, казки... У річищі цього ж стилю була, знову наголошую, творчість наших великих, геніальних поетів — Тараса Шевченка, Івана Франка, Лесі Українки... Та й, власне, вся визначальна українська поезія — в річищі цього стилю.

А щодо сучасних поетичних тенденцій — то рух помітний; сучасна поезія розвивається. Один із провідних творчих принципів, яким утверджується нині українська поезія — це, певно, відшестдесятних років — це, за афористичним висловом Ліни Костенко, "тривожний пошук" ("Тривожний пошук зводиться в закон").

Отже, художнє устремління молодих літераторів нині — психологізм, інтелектуальне й емоційне наповнення поезії, відкриття нових життєвих сфер... Ба, цей шлях, як видно з антології, від першого тому, освоєний і попередньо нашою літературою, хоч він був, на жаль, свого, ще не зовсім віджитого, часу замінований і трафаретом, шаблоном. Проте — заново сповідується тепер талановитою молоддю.

Що ж, поети, звісно, родяться не лишень із самої любові до рідного слова, а й, скажімо, — просто завчай із доброти, почуття справедливості, співчуття до людей... Але все ж безперечно — і такі передовсім — із національної гідності, патріотизму. Різні поети навдивовижу родяться... І вже чимось іншим, не схожим на попередніх.

Задля чого вона, ця поезія? Задля життя й добра на рідній українській землі, задля правди на ній, краси й любові. Може, надто загальноно це сказано, але — так уже тому й бути...

Бути — собою! Бути у власному слові. Адже тільки в рідному слові — заповідана вічність.

І, може, ген-ген майбутній поет скаже теж подібне щось до цієї, виплеканої серцем, заповітної упорядникової диво-мрії:

*— Дістану і я золоті гороскопи
і стану під небом, де доля сія.
На полі всесвітнім, на лоні Європи
у тебе, Вкраїно, дорога — своя!*

• **Володимир КОЛОМІЄЦЬ**, лауреат Національної премії ім. Т. Г. Шевченка

НЕЗАБУТНІ

"Його доля, його життя — це приклад для нас усіх", — так характеризує великого поета Людмила Юхимівна Замойська, вчителька історії Горлівської школи № 23, у якій з 1961 до 1963 року викладав українську мову й літературу Василь Семенович Стус.

Уперше вони зустрілися ще в Сталінському (нині Донецькому національному університеті) педінституті, в якому разом навчалися в 1954—1959 роках, тому вона його дуже добре знає і пам'ятає.

Високого, ставного, кремезного юнака в українській вишній сорочці одразу ж помітили практично всі дівчата, хоча напевно не знали, хто він такий. Часто його бачили у літературному гуртку, що був при

НЕЗЛАМНИЙ ЛИЦАР СВОБОДИ

інституті, на поетичних вечорах. Саме такий вечір, присвячений Тарасу Григоровичу Шевченку, назавжди залишиться у пам'яті Людмили Юхимівни, котру глибоко вразив виступ Василя Стуса про великого Кобзаря. Після виступів про генія українського слова та декламування його віршів, як завжди на літературних вечорах, другим планом ішли танці. Вечір проводили у довгому коридорі інституту, і коли заграла повільна музика, дівчата стали вздовж стіни, чекаючи запрошення від юнаків. Саме у цю мить зайшов Василь — привітний, усміхнений і запросив Людмилу Юхимівну на танець. Мабуть, юнака привабив зовнішній вигляд студентки, адже вона була вдягнена у радянську шкільну форму та мала довгу косу з бантиком. Під заздрісними дівочими поглядами вони протанцювали майже весь вечір...

Василь Стус часто бував у бібліотеці імені Крупської в Донецьку, де читав, виписував, іноді просто сидів, замислившись. У його кімнаті в гуртожитку часто проводилися літературні вечори, на яких він натхненно читав вірші Тараса Шевченка та свої власні. Першими слухачами й критиками були його товариші по кімнаті — Олег Комар, Володимир Сорока, Костянтин Манжура, Володимир Рябкін.

Після інституту кожен пішов своєю життєвою дорогою, проте Василь Стус і Людмила Замойська зустрілися знову, цього разу востаннє. Їх обох направили до Горлівської школи № 23. Рівень знань української мови учнів у цій школі був катастрофічним, бажання навчитися рідної мови не було. Василь Семенович мав власну методику викладання: після дзвінка він стрімко заходив до класу, чомно вітався, потім сідав за першу парту, замислювався на деякий час і починав читати вірші, нерідко свої власні. Діти ходили за ним табунцем, особливо дівчата, котрі були у нього просто закохані.

Учні інколи цих віршів не розуміли, вони здавалися їм надто сміливими, своєрідним викликом людам, що живуть, перебуваючи у вічному тремтінні, до якого ці діти звикли з дитинства. Мабуть, так воно і було...

Саме він доніс до цих зросійщених не власною волею дітей високе слово Кобзаря, Василя Симоненка та багатьох поетів-шістдесятників. Говорять, найбільше запам'ятався дітям простий і водночас хвилюючий вірш Василя Симоненка "Дід умер", що відразу виокремився з тогочасної літератури.

Василь Семенович одразу ж влився у колектив школи, котрий налічував близько 70 вчителів. Але

особливо він приятелював із Василем Йосиповичем Шиманським, з яким мешкав в одному гуртожитку. Інтер'єр їхнього житла був досить простим — тільки найнеобхідніше. Єдине, чого було дуже багато — це книжки. Вони були скрізь: на шафах, на столі, просто на підлозі, а найцінніші на етажерці.

Якось одразу після уроків Василь подався до місцевої робітничої їдальні. Саме цього дня на шахті, що поруч зі школою, був аванс, котрий там завжди означав добру п'ятницю. За розмовами незчулися, як підійшли до віконечка, в якому видавали страви. Василь Шиманський, що стояв першим, замовив їжу українською мовою.

Хтось з підпільного гурту шахтарів, що стояли за ними, обурився, чому цих "бандерівців" не вбили 1945 року і запропонував зробити це зараз.

Подальшу ситуацію В. Шиманський описує так: "Василь Стус розвертається (я не встиг поставити піднос з обідом), хапає того плюгавця і піднімає вгору (я казав, що Стус ніколи не кричав, він і зараз не крикнув), а лише з гнівом вимовив голосно:

— Замовчи, негіднику, бо вишвирномо тебе геть із їдальні!

Підбігли з черги більш помірковані шахтарі, втихомирили розпочату бійку, і ми пішли їсти свій обід".

Саме ці два вчителі-ентузіаста створили в школі гурток духової музики, яким керував Василь Шиманський, під цю музику школа завжди виходила на всі демонстрації.

Під керівництвом Стуса працював гурток української поезії, котрий існував тільки за вчителювання Василя Семеновича.

Зараз у класі Горлівської школи № 23, де колись викладав Василь Семенович, створено світлицю зі справжніми вишитими рушниками, розписаними глиняними тарілками та глечиками, портретом великого Кобзаря.

Очевидно, саме про таку хвилину мріяв Василь Семенович, — коли навіть у цій фундаментально зросійщеній школі шануватиметься наша мова, наші традиції і наш народ. Спочатку тут був куточок, присвячений Василю Стусу, але згодом він так розрісся, що адміністрація зрозуміла — одним куточком не обійтись і створила чудову експозицію у музеї історії школи. Оригінальними експонатами є класні журнали, заповнені рукою поета, колективні фотографії учителів.

Сьогодні поета немає серед живих, але він живе серед нас своїми творами, своєю безприкладною непохитністю. Вірші Стуса підіймають наш дух, пробуджуючи совість та сумління, бо саме Стус — совість нації.

• **Наталія ШАНЬКО**

КАЛЕНДАР

Щорічно в першу суботу після Різдва Хомутинці сповнює піднесено-святковий настрій: село відзначає чергову річницю від дня народження видатного земляка — Степана Руданського. А вже в неділю багатотисячну юрбу збирає на велелюдне свято райцентр Калинівка. На порозі 173-ї річниці Степана Руданського хочеться озирнутися у рік минулий, коли чимало зробили для популяризації творчості поета і вшанування його пам'яті.

Подією в житті місцевих мешканців став приїзд у липні 2006 р. в село відомого дитячого письменника з Феодосії Євгена Білоусова, лауреата Національної премії України ім. Лесі Українки. Євген Білоусов узявся за написання книжки для дітей про Степана Руданського. Збираючи матеріали до своєї майбутньої книжки “Степан Руданський — поет і лікар”, письменник місяць працював у Ялті.

12 років свого недовгого життя після закінчення у 1861 р. Медико-хірургічної академії С. Руданський самовіддано працював у цьому місті. Любив його простий люд за доброту, чуйність, безкорисливість, вроджене почуття справедливості, професійність.

Міський лікар Ялти, Степан Руданський завідував ще й лікарнею, поєднував обов'язки лікаря в алупкинських маєтках графа Воронцова, карантинного лікаря порту, лікаря Ялтинського повіту. Чимало сил, енергії віддавав він і громадським справам. Із його ініціативи у Ялті було збудовано міський ринок, фонтан, під будівництво якого лікар віддав шмат власної землі. Степан Руданський організував першу медичну бібліотеку на Південному березі Криму, заклали основи курортології, кліматотерапії, багато зробив для зародження санаторної, ветеринарної, санітарно-епідеміологічної служб. Цікавився поет історією, археоло-

«...МЕНЕ І ПО СМЕРТІ, МОЖЕ, ПОСЛУХАЮТЬ...» До 173-ї річниці від дня народження Степана Руданського

гією, фольклором давньої Тавриди. У 1867 р. С. Руданського обирають почесним мировим суддею Сімферопольсько-Ялтинської і Керченської округ. У 1869 р. С. Руданського нагороджено орденом Святого Станіслава III ступеня. В Криму він вивчав мову кримських татар, та ніколи не забував рідної землі, не цурався рідної мови.

“Заказують мені мою рідну мову, — каже батько; але в мене був прадід і прапрадід — вони мені не заказали; не слухає батько мої мови — зато мене і по смерті, може, послухають штирнадцять мільйонів моїх одномовців”, — писав Степан 1859 року до свого брата Григорія. Коли 1863 р. в Ялті померширши друг Т. Шевченка, видатний російський актор М. Щепкін, Степан Руданський приносить вінок зі скорботним написом на траурній стрічці українською мовою, за що й мав великі неприємності.

У Ялті лікар збирає кошти на впорядкування могили Тараса Шевченка на Чернечій горі. У листі до В. Ковальова від 15.04.1869 р. С. Руданський пише: “Портрети могили покійного Тараса Шевченка і я од брата покійного — Варфоломея; всего получил 25 штук, продаю по два карбованці (Варфоломей назначив по карбованцеві, а я продаю по два), і коли усі розпродам, пошлю йому гроші. Варфоломей писав до мене, що гроші за портрети підуть тільки на те, щоб поправити хрест на Тарасову могилу, а може, вони підуть і на що друге. Нехай ім Бог на все добре помагає”.

Непоступливий, непідкупний, принциповий лікар і громадянин С. Руданський нажив ворогів. До місцевої влади сипалися різні наклепи. Не здолавши тяжких душевних переживань і підступної хво-

О. Юрчишина біля пам'ятника С. Руданському на його могилі, м. Ялта

роби, 1873 р. Степан помирає в руках свого брата Григорія зі словами на устах: “Україно моя мила...”

Багато зусиль доклав, досліджуючи життєвий і творчий шлях поета покійний ялтинський Олександр Несторович Януш. У 2004 р. у Сімферополі вийшла у світ праця науковця Петра Киричка “Степан Руданський і Крим”.

Виконуючи заповіт свого батька, правнучатий небіж поета, лікар Олександр Боржковський докладає чимало зусиль і власних коштів для увічнення пам'яті свого прашура, популяризації його творчості.

Уперше влітку 2006 р. за ініціативою голови сільської територіальної громади Оксани Мудрик делегація з села Хомутинці за власні кошти відвідала Ялту. Всі три дні перебування в місті ходили до могили земляка. До підніжжя пам'ятника клали живі квіти. Співали, і далеко понад морем линуло: “По-

вій, вітре, на Україну...”. Побували й у єдиній у Ялті школі з українською мовою навчання, що на вулиці С. Руданського, 43. Школа має музейну кімнату поета, виборює право носити його ім'я. Відвідали подолани і музей Лесі Українки (тут є стенд, присвячений С. Руданському), церкву Іоанна Златоуста, звідки Ялта проводжала в останню путь Степана Руданського.

Восени 2006 р. вперше в Криму відбулися Дні Степана Руданського. Мета акції суто просвітницька. Головними її організаторами стали Всеукраїнське товариство “Просвіта” ім. Т. Г. Шевченка, Феодосійська міська держадміністрація, редакція газети “Кримська світлиця”.

Програма Днів була досить насичена: щодня по кілька заходів, зустрічі з учнями, вчителями, студентами, бібліотекарями, музейними працівниками у Феодосії, Приморському, Керчі, Сімферопо-

лі, Ялті. Побували ми також у Коктебелі та Бахчисарай, де у 1863 р. за пропозицією С. Руданського було відкрито лікарню.

Із собою ми мали пересувні виставки “Життєвий шлях Степана Руданського”, “Книги “Просвіти” — у кожному оселі”, касети й диски із записами пісні “Повій, вітре, на Україну” у виконанні славних українських співаків. Пісня на слова С. Руданського лунала всюди.

Кримчани уважно слухали наші розповіді про С. Руданського. Олександр Боржковський розповів про свій славний рід, познайомив із цікавими фактами з життя свого прашура.

Активну участь у літературному святі взяли учні й учителі.

Разом з учнями ялтинських шкіл ми відвідали могилу нашого земляка, вклонилися його світлій пам'яті, величі людського духу.

Незабутньою була зустріч і в редакції газети “Кримська світлиця”, на сторінках якої висвітлюється тема “Руданський і Крим”.

На жаль, доводилося чути, що в Криму скрутно з методичною літературою, українською книжкою для дітей дошкільного віку. Проблеми з українським словом є, і не лише в Криму. А чи дочекаємося академічного видання творів Степана Руданського?

Повертаючись додому, згадували рядки з вірша учениці 11-Б класу Кученської школи-гімназії № 20 Ольги Славіної:

*“Ми не раз ще поета згадаємо,
Снімовки його пригадаємо,
Бо складав він їх мовою рідною,
Що в душі озивається піснею”.*

• **Ольга ЮРЧИШИНА,**
Калинівка—Феодосія—Приморський—Коктебель—Керч—Сімферополь—Ялта

ПОСТАТІ

Воскресаять нині імена діячів нашої культури, які були забуті чи викреслені насильно з людської пам'яті. Мало хто знає з наших сучасників про Пилипа Семеновича Морачевського (1806—1879).

Народився Пилип Морачевський у селі Шестовиці під Черніговом у дворянській родині, яка мала 5 рев'язьких душ та 100 десятин землі. Здобув добру освіту, закінчивши Харківський університет (1828).

Після закінчення університету П. Морачевський працював учителем математики в Сумському повітовому училищі (1829—1832), проте любов до літератури, мови перемогла, і він підготувався до іспиту зі словесності, який склав 1832 р. в Іспитовому комітеті Харківського університету, отримавши право викладати російську словесність. Після цього його перевели до Луцької гімназії. Тут він займається літературною творчістю.

У 1835 році П. Морачевського призначили старшим учителем російської словесності у Кам'янець-Подільську гімназію, де він виконував також обов'язки інспектора до 1849 р. Саме в цьому місті П. Морачевський одружився. У щасливому шлюбі з Ганною Миткевичевою у них народилося п'ятеро дітей: три сини — Віталій (1838), Олександр (1840), Микола (1843) та дві дочки — Анастасія (1835) і Ольга (1842).

У 1849 р. П. Морачевського перевели інспектором Ніжинського юридичного ліцею кн. Безбородька та класичної гімназії при ліцеї. Тут він працював десять років. У вільний час писав літературні твори російською й українською мовами. Почав укладати “Словарь малороссийского языка по полтавскому наречию” (завершив у 1853 р.). Учений наполегливо працював над словником, добираючи до кожного слова, яке побутувало в живій мовній практиці, вислови з

ПИЛИП МОРАЧЕВСЬКИЙ — АВТОР ПЕРШОГО ПЕРЕКЛАДУ ЄВАНГЕЛІЯ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ До 200-ліття від дня народження

народної творчості, творів І. Котляревського, Г. Квітки-Основ'яненка, П. Гулака-Артемовського та ін. Проте праця не отримала схвалення в Російській академії наук, куди він послав її на рецензування, і не була видана.

Працюючи в Ніжині, П. Морачевський задумав перекласти українською мовою Святе письмо. У вересні 1860 р. він завершив переклад Євангелія від Матфея та Іоанна й послав митрополиту Санкт-Петербурзькому і Новгородському Ісидору, який бував у

Ніжині і з яким він тут познайомився, сподіваючись на його покровительство. У супровідному листі П. Морачевський писав, що на всіх мовах звучить Святе письмо, “а Малороссия, которой языком говорит около 12 миллионов православных христиан, не имеет на своем языке даже Евангелия”.

Через місяць прийшов лист від митрополита Ісидора, у якому було сказано, що “перевод Евангелия, сделанный Вами или другим кем-либо, не может быть допущен к печатанию”. Таким чином, вища церковна влада відхилила будь-яку можливість видати Святе письмо українською мовою.

Проте це не зупинило роботи П. Морачевського. Він і далі працює над новими перекладами Євангелія.

21 грудня 1859 р. П. Морачевський, прослуживши бездоганно на педагогічній ниві 30 років, вийшов у відставку. Ще деякий час проживав у Ніжині, бо тут навчалися діти, а потім купив у селі Шняківка (за 50 км від Ніжина) садибу й переїхав жити туди. У новій оселі П. Морачевський наполегливо працював над перекладом Євангелія. Завершивши переклад, послав його в Російську академію наук, сподіваючись, що вчені належним чином оцінять працю і дадуть дозвіл на її публікацію. І справді, переклад Євангелія українською мовою підтримали академіки І. І. Срезневський, О. Х. Востоков та О. В. Никитенко. На основі трьох відгуків були

підготовлені подання президенту Російської академії наук та Священному синоду, в яких відзначалося, що переклад Євангелія, здійснений П. Морачевським, є “в высшей степени труд замечательный и с учено-филологической стороны, и со стороны религиозно-нравственной”... “Нет сомнения, что перевод Евангелия Морачевского должен сделать эпоху в литературном образовании малороссийского наречия”.

Священный синод розглянув прохання Академії наук і надіслав переклад Євангелія П. Морачевського на рецензування калузькому єпископові Якову (Миткевичу), за походженням українцеві, а також шефові жандармів Долгорукову та київському генерал-губернаторові Анненкову. Після цього з Києва 2 березня 1863 р. пішов донос на ім'я князя Долгорукова, в якому звинувачувалися “українофіли”, що хотіли відродити публікацією перекла-

ду Святого письма українську мову.

Цей донос зіграв визначальну роль. Удар було нанесено прицільно. Відповідні висновки було зроблено, й справу про переклад передали для вирішення міністру внутрішніх справ Валуєву та обер-прокурору Синоду Ахматову.

Роздратований міністр категорично заявив: “Малороссийского языка не было, нет и никогда быть не может”. 8 липня 1863 р. було видано секретний циркуляр, у якому зазначалося: “Сделать распоряжение, чтобы к печати дозволялись только такие произведения на малороссийском языке, которые принадлежат к области изящной литературы, с пропуском же книг на малороссийском языке как духовного содержания, так и учебных и вообще назначаемых для первоначального чтения народа приостановиться”.

Справа про публікацію перекладу Євангелія П. Морачевським набула загальнодержавного резонансу та обернулася заборонами проти української мови.

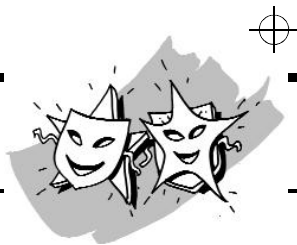
У травні 1904 р. онук перекладача Віталій Віталійович Морачевський звернувся до президента Академії наук великого князя К. К. Романова з проханням видати переклад Святого письма, здійснений його дідом, і передав до Академії рукописи. Очевидно, це питання погоджувалося з царем Миколою II, бо 15 лютого 1905 р. Кабінет Міністрів на чолі з С. Вітте прийняв постанову про скасування обмежень щодо видання Святого письма “на малоросійській мові”. У 1906—1911 рр. були видані чотири книжки перекладу П. Морачевського.

Літературний спадщині П. Морачевського, зокрема його перекладу Євангелія належить гідне місце в історії української культури.

• **Григорій САМОЙЛЕНКО,**
професор Ніжинського держуніверситету імені Миколи Гоголя

Церква у селі Шняківка на Чернігівщині, біля якої поховано П. Морачевського. Зруйнована в 30-ті р. XX ст.

ТАЛАНОВИТА ЗЕМЛЯ

— Ця традиція у вас із раннього дитинства?

Олеся: Ще тоді, коли було заборонено святкувати, і 6 січня в Святий вечір усіляко намагалися щось у школах влаштувати, якісь інші заходи, бо абсолютно не схвалювалися згадки про Різдво.

Оля: У Західній Україні навіть відзначення Нового року відійшло тепер на задній план, тому що його намагалися насадити у радянські часи, влаштовували пишні святкування...

Олеся: “Празднички, празднички”, казали...

Оля: А 6 і 7 січня могли влаштувати в установах якісь заходи аж до прибирання.

Олеся: Але ми завжди зустрічали Різдво з батьками. Нам було дуже цікаво допомогати мамі, до Святої вечері готувати дванадцять страв. Адже тільки на Святий вечір були ці страви, і ми хотіли їх якнайбільше приготувати, тому що їх можна було скуштувати тільки раз на рік.

Оля: Ялинку прикрашали з батьками, самі робили іграшки.

— Тобто, ялинку ставили не на Новоріччя?

Олеся: Ні-ні, 6 січня. І так багато хто робив, власне, щоб підкреслити значимість цього свята. Майстрували іграшки з яєчної шкаралупи, з соломки, та й на свято Миколая батьки купували багато іграшок, аби ми мали нові.

— Зараз не забулися, зробили б щось із соломки?

Олеся: Щось би згадали... (сміється).

— Якийсь віхтик, ляльку?

Оля: Може б, зірочку Різдвяну, вона дуже прикрашає ялинку, і це надзвичайно приємна робота. У нас у коробці з ялинковими іграшками є місце, де зберігаємо старі саморобні іграшки.

— Як виникла ідея заспівати колядки інших народів світу, де відшукували їх?

Олеся: Ідея записати іноземні коляди виникла як відповідь на прохання американців і німців: вони хотіли свої колядки почути в нашому виконанні. І ми подумали, чому б і наші з їхніми не записати, адже на наших концертах ми насамперед виконували їхні коляди. Бо багатющим є скарб цих коляд ще дохристиянських, це дуже цікавий матеріал. У мене були американські студенти, і вони мали велику збірку цих нот, із різних кінців світу коляди тих народів, які святкують Різдво. І ми побачили наш “Шедрик”, а написано — “Російська колядка”. Це ж неподобство!

Оля: Пишуть російська або американська, бо зараз вона звучить у відомому фільмі “Сам удома”, і взагалі дуже популярна в Америці, в Канаді.

Олеся: І ми подумали, що треба записати все-таки наші, бо багато є в наших колядах того, чого немає в інших народів світу. Той же “Шедрик”, у якому співається про весну, про ластівочку, не має зв’язку з зи-

НАША ЛАСТІВОНЬКА ЩЕДРУЄ СВІТУ

Відомий квартет Сокальських (Ольга, Олеся, Соломія — бандура, Северин — віолончель) виконують колядки і щедрівки народів світу. Вони вже створили один альбом таких записів, де є французька коляда XV століття “Співаємо про Різдво”, афро-американський спірічуел “Вставай, пастуше”, старовинна англійська колядка “Радійте в Бозі, добрі люди”, іспанська “Пастухи йдуть у Віфлеєм” і навіть старовинна валлійська “Готуймось до Різдва”. В одному вінку цих пісень і старовинні українські канти, і колядки, які рідко виконуються. Напередодні Різдва нас привітали Ольга й Олеся Сокальські. Сестри розповіли, що це свято для них “найулюбленіше з усіх свят, найвеселіше, найкраще. На Святий вечір ми тільки з родиною, а вже на Різдво з друзями йдемо колядувати або до нас приходять колядники. Добре, що ця традиція існує, що люди ходять один до одного в гості, бажають усього найкращого, є така нагода зустрітись”.

Ольга, Соломія, Олеся Сокальські

мою, бо початок року був навесні. Адже наші дохристиянські колядки поєдналися з християнськими святами і вийшла така цікава гармонія.

— А чим цікаві тексти європейських колядок?

Олеся: Вони настільки гарні, що ми спочатку вибрали їх дуже багато для виконання, але не могли одразу вивчити і записати, хоча складно було й зупинитися на якійсь: одна одної краща.

Оля: І мелодика така святкова. Цей компакт-диск ми записували влітку, було дуже спекотно, а в нас настрої Різдвяний!

Олеся: Ми записували одну шведську коляду, там були такі веселі слова: “Новий рік — Різдво, як швидко минає час, знов Новий рік і Різдво, між ними, щоправда, є піст”. Ця колядка дуже динамічна і весела.

Оля: Вони всі добрі за змістом.

Олеся: Німецька, яку ми знайшли, сподобалася першою, а потім були в Німеччині з концертами і там нам сказали: а що якби ви записали нашу пісню?

Оля: Вона сумна, про те, як Марія йшла через ліс і повололася терном, про її передчуття й переживання, що буде з її сином.

Олеся: Ми її записали у супроводі віолончелі. Наш брат Северин грає на цьому інструменті.

Оля: Потім є така дуже рідкісна українська колядка, її, мабуть, ніхто не співає — це кант із Києво-Могилянської академії, який склали

бурсаки. Він дуже веселий, там ніби бурсаки у вигляді різних звірат прославляють новонародженого.

Оля: Студенти взагалі нічого сумного не співали!

Олеся: Там і тигри вітають старослов’янською мовою. Наша мама знайшла цей кант у збірнику російської авторки, і він представлений як російський кант. Та який же він російський, коли його склали бурсаки Києво-Могилянські!

Оля: Ще один “Не плач, Рахиле” — ця лірична мелодія теж із того збірника. Є поки що шукати і виконувати.

Олеся: Французька також дуже гарна, але у нас із французькою мовою є деякі проблеми. Але колядки такі гарні!

Оля: Всі коляди ми співаємо мовою оригіналу: німецькою, англійською, іспанською. Всі тексти майже однакові...

Олеся: “Пастушки, прийдіть, привітайте новонародженого царя”, “Пасторе, пасторе”. Ми вирішили виконати іспанську з гітарою, щоб більше передати колорит. — А як вони звучать на батьківщині? Виконуються гуртами з інструментами чи акапельно?

Оля: Часто з інструментами. Я не знаю, чи була там традиція ходити від хати до хати, але були театри, так само ставили вертепи, на жаль, у них ця традиція також трохи відходить. Наприклад, у німців вона залишилася: вони на Різдвяні свята показують на площах вистави, вертепи і все це супроводжують співом.

Олеся: Щодо вертепу, то в Америці є щось подібне, але там тільки релігійні персонажі. Просто декламують із Біблії, а чогось веселого, як у нас у Вертепі (чорт, ангел, коза), у них немає. Коли ми презентували свій Різдвяний диск, то зробили це українською й англійською у формі вертепу. Було багато гостей із різних поселень, і ми хотіли їм показати, який у нас Вертеп. І були в нас три Царі зі Сходу, два українці, третій американець. Він підсумував і переклав, що сказали перші учасники дійства.

Олеся: Найбільше їм сподобалася Коза, вони вперше бачили, як вона прохала для лікування трохи горілочка.

Оля: Бо в їхніх вертепах суто релігійний зміст, якась сухість.

Олеся: А в нас це ще й народна творчість, ці елементи додають жвавості й веселих моментів. Усе переплетено і тому цікаво.

— Якщо вже про іноземні враження: рік, який минув, був для вас мандрівним?

Олеся: Найцікавішою була поїздка в Японію, де влітку проходила міжнародна виставка “Експо”, і ми їздили делегацією з України. Там, аби показати українську культуру, відбувалися концерти. Виступали творчі колективи з України. Так, ансамбль “Покуття” (Коломия) вразив дуже цікавими костюмами, автентичною програмою.

— І як Схід сприйняв наше мистецтво?

Олеся: З великою зацікавленістю, вони дуже захоплювалися народними інструментами, їх дуже зацікавила бандура. У них є схожий інструмент котто, але він діатонічний, хоча за звучанням трішки нагадує наш.

Оля: А для нас це було фантастично цікаво — побувати в Кіото, побачити всю магію Сходу.

— Скільки залишилося в них національного, народного?

Олеся: Усе, що залишилося, це завдяки тому, що вони дуже дбайливо до цього ставляться. Це в них як основа і є, і буде.

Оля: Намагаються не допускати зовнішніх впливів. І, можливо, в тому їхня сила.

Олеся: Були ще в Австрії, в Німеччині, ми показуємо там українські пісні, класику, трохи релігійних творів. Щоправда, релігійні ми співаємо квартетом з братом.

— Тобто, співаєте, як правило, втрійох, а де сьогодні забули сестричку?

Оля: У Соломії сьогодні важливі тести з німецької, вона навчається в Гете-інституті. А брат до нас приєднується на концертах, і ми дуже раді цьому.

Оля: Тому що програма різноманітна. Але Северин живе і працює у Львові, тому рідше зустрічаємося. У нього вже другий синочок і сімейні обов’язки. Та ми їх на Різдвяні свята чекаємо тут, у Києві.

Олеся: Цього разу будемо в Києві на Святий вечір, до нас приїдуть батьки. Лише один раз ми були не з батьками, коли були в Італії на Різдвяні свята минулого року. А так завжди разом.

— Наше Різдво в Італії святкувалося?

Олеся: Звичайно, їздили туди до українців, але там не так святково й весело, як у нас. Сумно, що ці люди поїхали працювати далеко від своїх родин, але вони намагалися створити святкову атмосферу.

Оля: Вони приготували вечерю у великій залі, священики робили все можливе, аби всі відчули радість свята. Ми були шасливі, що можемо їм заколядувати і підняти настрої, але самі воліємо бути тут, в Україні.

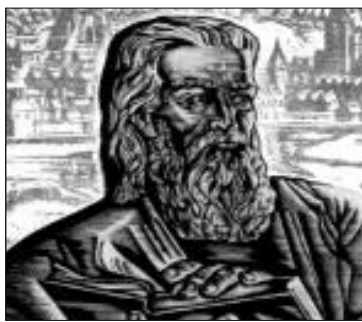
— Чи вийде у вас новий альбом у нинішньому році?

Оля: Плануємо випустити новий диск, який складатиметься з творів, що не ввійшли у попередні альбоми. Ось, наприклад, “Садок вишневий” Якова Степового — одна з наших найперших пісень, чи “Аве Марія” Шуберта, чи Вівальді, якого ми вже давно виконуємо.

— І на завершення розмови привітайте наших читачів у тих традиціях, як ви вмієте.

Олеся: Завжди по закінченні колядування брат говорить: “Віншуємо вам щастям, здоров’ям, щоб ви дочекали відтепер на рік і на многа літа! Христос ся рождає — славімо Його!”.

СЛОВО НЕПЕРЕХІДНЕ

Найяскравішим мистецьким проектом, який завершив 2006 рік, була презентація твору “Іван Вишенський” для читця, чоловічого хору, оркестру й електронного запису за однойменною поемою Івана Франка. Вона відбулася у Київському муніципальному театрі опери та балету для дітей і юнацтва. Автор лібрето й режисер-поста-

ЄДИНА ВІРА — УКРАЇНА

новник, заслужений діяч мистецтв України Софія Майданська. Автор музики — лауреат премії ім. Л. Ревуцького Іван Тараненко. Поема “Іван Вишенський” була створена в період найвищого творчого злету Івана Франка. У ній сконденсовано геніальне філософське бачення поета ренесансно-реформаторських ідей Івана Вишенського, боротьба за національну ідентичність, за українську мову і православну віру. “Небагато у нас у давнину, — писав І. Франко, — було людей, котрі посміли б і зуміли б так близько доторкатися до насущних духовних потреб нашого народу і виявляти ті проблеми гарячим і яким словом”. Через поетичне прозріння Франка ці ідеї актуальні й для нашого часу, адже нинішня боротьба

за національну ідентичність стає боротьбою за існування народу. Синтез музики і декламованого слова автори проекту означили як мелодекламацію, хоч обрана форма за потужним творчим і емоційним вираженням жанрово ближча до вистави. Вдумлива режисюра, імпресіоністично виписана музична партитура, яка суголосна тексту і лише підсилює його важливі акценти, розкривають задум поеми через внутрішню боротьбу головного героя, його сумніви і вагання, які навіть в останні хвилини життя відкривають його серце Україні. Хочеться привітати Івана Тараненка з талановитим композиторським прочитанням Франка. Софія Майданська, як режисер, звертається до Франкової спадщини не

вперше, для цього в неї були й особисті мотиви. Адже з розповідей у родині вона дізналася, що її дідусь і бабуся бачили Франка, а дідусь студентом ще й був серед тих, хто ніс на руках поета в один із його приїздів до Львова від вокзалу до Народного Дому. Справжньою режисерською знахідкою став символ хреста, з яким не розлучається головний герой, це перев’язані навхрест два старовинні українські рушники. Авторський задум чудово реалізували артист львівського драматичного театру ім. Курбаса лауреат національної премії України ім. Т. Г. Шевченка Олег Стефан, Державна ака-

демічна чоловіча хоровая капела України ім. Л. М. Ревуцького (художній керівник і головний диригент — народний артист України Богдан Антків), Державний камерний ансамбль “Київські солісти”, диригент Михайло Пікульський. Хочеться, аби презентований у Новоріччя талановитий проект побачили тепер у всіх регіонах України.

Матеріали підготувала
Валентина ДАVIDЕНКО

Цей пам'ятник видно, як тільки повертаєш зір до шкільної будівлі. На постаменті — юнак із гордо піднятою головою, проникливим поглядом вдивляється в кожного. Із плеча звисає робоча спецівка, а руки складені на стосику книг, немов після праці в депо знову прийшов на урок. Ні, мимоволі не погоджуюсь із думками, це тепер кожний із нас іде на уроки самого Григора Тютюнника: людяності, доброти, правди, а ще національної гідності та справедливості.

Уже в самому приїзді маленького, ще шестирічного Григора (тоді Григорія) Тютюнника сюди, на Луганщину, в селище Щотове, неподалік міста Антрацит, поєдналися людське милосердя і жорстокість тоталітарного державного режиму.

Так би й жив собі хлопчик у рідному селі Шилівка Зіньківського району Полтавської області, коли б не сталася трагедія: у ніч із 29 на 30 листопада 1937 року його батька Михайла Васильовича заарештували репресивні органи, а вже 5 грудня (до речі, в день народження сина) особлива трійка УНКВС по Полтавській області ухвалила: “Тютюнника М. В. заключить в исправительно-трудовые лагеря сроком на десять лет, исчисляя срок с 30 ноября 1937 года”.

Пізніше Григорій Тютюнник в автобіографії писав: “Після того, як батька забрали в тюрму в 1937 р., взяв мене до себе батьків брат Филімон Васильович Тютюнник... Сьогодні я знаю, для чого взяв мене дядько. Він і його дружина, Наталя Іванівна Рябовецька, з сусіднього з нами хутора Троянівка, вчили й виховували мене, а кажучи просто, були моїми батьками. Вони обоє працювали в школі. Дядя був бухгалтером, тітка викладала українську мову й літературу. З того часу я запам'ятав “Як упав же він з коня”, “На майдані”.

Треба сказати, що до початку війни Г. Тютюнник устиг закінчити в Щотовому тільки три класи початкової школи, однак у житті так сталося, що й атестат про середню освіту він теж отримав тут, — 1957 року, як випускник вечірньої школи робітничої молоді.

Сюди буде приїздити тоді, коли навчатиметься в Харківському державному університеті. А ще старший брат Григорій Тютюнник у листі від 30 жовтня 1956 року, в якому вперше згадувалося про роботу над романом “Вир”, писав: “Мені цікаво, Грицику, от що. Візьми ти, будь ласка, та заведи такий блокнот і записуй буквально все, що говоритиме наш славний Филімон Васильович. Особливо те, що стосується хроніки Шилівки. Все, що він скаже. Бо це, брате, золотий пил, самоцвіти народного гумору, на який наше покоління вже не здатне. Тільки роби це так, щоб він не помічав, бо йому буде ніяково і, може, неприємно. З розумом роби, а не в лоб. А тоді оті всі записи мені переправити. Фіксує окремі влучні, цікаві словечка, на які так багата його мова. Бо задумав я, брате, писати про Шилівку або повість, або романяку цілого. Це поки тобі лише признаюся”.

Літературний музей Григора Тютюнника в Шилівській школі відкрився у грудні 1988 року, пам'ятник на шкільному подвір'ї споруджено через десять літ — у 1998. Його автор — луганський скульптор, лауреат Національної премії України ім. Тараса Шевченка, народний художник України І. М. Чумак.

Уже не раз доводилося говорити, що створення Літературного музею Григора Тютюнника, по суті, започаткувало й паростки національного виховання, адже в школі тепер не тільки повноцінно вивчається українська мова і література, досліджується життєпис письменника, фольклор краю, а найголовніше — що школа розпочала перехід на українську мову навчання. Отож не такий уже й денационалізований Донбас, як колись здається.

А ще тут щороку проходять літературно-мистецькі Тютюнниківські читання, у яких беруть участь письменники Луганщини.

Із часу створення Літературним музеєм постійно опікується його завідувачка — двоюрідна сестра письменника, вчителька із соціальною сферою Віра Филімонівна Кулачкіна. Серед експонатів і фондів музею спогади сучасників, численні фотознімки, книги і найдорожче — листи Григора Тютюнника.

Пам'ятник Г. Тютюннику
у с. Щотове на Луганщині

«МУДРИЙ СКАРБНИЧИЙ — ПАМ'ЯТЬ ЛЮДСЬКА»

Для видатного українського письменника Григора Тютюнника луганська земля, куди потрапив 1937 року шестирічним, назавжди стала рідною.

Навчаючись на російському відділенні філологічного факультету Харківського державного університету, свої перші літературні твори він написав російською мовою, однак рідна мова жила в його свідомості, художньому світосприйнятті й треба було, щоб стався своєрідний емоційний поштовх повернення до найсакральнішого.

Про це Григорій Тютюнник уперше написав 3 березня 1963 року своєму товаришеві Петрові Колєнському в листі з міста Артемівськ Перевальського району на Луганщині: “Трошки про себе. 1). Твердо взявся за вивчення рідної мови. Гризу словник Грінченка, перекладаю”.

Студент Харківського університету Григорій Тютюнник
з двоюрідною сестрою Вірою

Цей лист написано українською мовою, на відміну від попередніх, які були адресовані старшому братові — письменникові Григорію Тютюнникові та тому ж Петрові Колєнському, товаришеві по навчанню в Щотівській вечірній школі та Харківському державному університету.

Рік учителювання запам'ятався найрадіснішою подією в сім'ї Тютюнників: у них народився син, про що й повідомляє щасливий батько своїм родичам у селище Щотове: “Дорога тьотю! Вірочка!

Родився у нас син, Михайло Тютюнник. Так що поздоровляю Вас, тьотю, з званням бабусі, а тебе, Вірочка, з короною тітки. Син — козак, вага 3 кг 900 гр. Учора іду в роддом, а він з гори на лижах пре! Отакий шибеник! Здоров'я Люди хороше і надіюсь, що воно не стане гірше. Люда пише в записках, що всі діти плачуть, а Мишко поїсть — і набік, спить. Козацької вдачі.

Як Ви, тьотю, доїхали? Чи все було гаразд? Напишіть, щоб я був зовсім спокійний за Вас. Цілую. Гр. Тютюнник”.

Отож цей лист не тільки написаний українською мовою, але й з притаманними автору ширістю, національним гумором, ліризмом і безпосередністю в епістолярному спілкуванні.

Після переїзду до Києва письменник продовжував підтримувати родинні стосунки з тіткою Наталією Іванівною Рябовецькою та двоюрідною сестрою Вірою Филімонівною Кулачкіною. Свідченням цього є вітальні листівки. Одна з них датована 30 грудня 1967 р.:

“Дорогі мої шотівці!

Щиро вітаю, любі, з Новим роком і зичу усім Вам здоров'я, щастя і приязні сердечної. Ми вже відремонтувалися і трохи скупчилися в новій хаті. Лишилося чекати на гостей. Кланяємося Вам усі”.

Щотівське депо з 1955 року стало робочим місцем Г. М. Тютюнника, адже він після флотської служби знову повернувся в сім'ю дядька Филімона Васильовича Тютюнника.

Підліток Гриша
з двоюрідною сестрою Вірою

Цінними для вивчення життєпису письменника є також спогади мешканця шахтарського селища Миколи Ілліча Слободчукова: “Працювали ми разом на токарному верстаті, обточували колісні пари. А познайомилися ще у військкоматі. Григорій мене й токарської справи навчив. Він і вчитель, і робітник був здібний, працьовитий, бо скоро за зміну ми замість двох колісних пар обточували по десять. Веселий був, життєрадісний. До друзів широко ставився, а от несправедливості терпіти не міг. З тих пір ми друзі на все життя”.

У сім'ї Слободчукових зберігається як дорогоцінний скарб один із листів друга їхньої молодості:

“Дорогий куме!

Добра моя кумо!

І все золоте сімейство Слободчукових!

Шлю Вам сякі-такі гостинці й радий буду, якщо дізнаюся, що ви їх одержали та згадали свого вайлуватого кума і товариша.

Хай зима Вам не буде холодною.

Хай картоплі достанеться десь на всю зиму.

Епістолярні джерела й літературні твори, пов'язані з життям Григора Тютюнника на Луганщині, спонукають до всебічного осмислення його життєпису, глибинного національного характеру творчості.

Хай не хворіють діти і добре вчаться.

Хай старшому Слободчукову добре лягає, середульшому —любому моему хрещеникові — буде тепло в хрещено-батьківській сорочці, найменшенька нехай цвіте, як хусточка, кума хай пахне парфумами, а кум прийме сорочку з кумового плеча так, як я колись від нього прийняв.

А у свята, як кум питиме чарку, то й кума хай згадає.

Щиро обіймаю Вас усіх.

Гр. Тютюнник”.

Тепер цей лист читається як своєрідна епістолярна новела, якій притаманне шанобливе ставлення до народних звичаїв, широкосердність.

На нашу думку, найбільш близьке до автобіографічності оповідання Григора Тютюнника “Іван Срібний”, яке вперше було надруковане 1975 року в журналі “Вітчизна” під назвою “Коли сховався місяць”. На жаль, у першій публікації редакторською рукою було скорочено кінцівку цього літературного твору, що, без сумніву, привело не тільки до зниження його художнього звучання та порушення композиції, а й нівелювало одну з основних думок: коли ліризм і благородство головного героя вступають у пряму суперечність із чиновницькою пихатістю та зарозумілістю.

У наступних публікаціях Григорій Тютюнник зміг відтворити рукописний варіант.

Щонайперше впадає в око різюча спорідненість портретної характеристики Івана Срібного зі спогадами ровесників Григора Тютюнника про самого письменника: “Він працював у депо лише чотири дні по мобілізації, на тому ж верстаті, що й до служби. Ходив на службу у флотській робі “хебе”, яку зекономив (серед матросів це називалося “засундучити”), та безкозирці, яку знімав у бані в роздягальні і клав у свою шафочку, щоб не замазкати: хай буде пам'ять. Так і працював за верстатом з непокритою головою, під'язавши білу хвилясту чуприну мотузочком або тонкою дротинкою...”.

Після першої публікації оповідання листом до Григора Тютюнника відгукнувся Олесь Гончар, адже одним із яскравих складників його літературного таланту було витончене художнє чуття, здатність безпомилково оцінювати твори своїх сучасників. Вважаємо за доцільне процитувати лист повністю, тому що в першій публікації є суттєва неточність: замість слова “перекидати” надруковано “переказати”.

“Дорогий Григоре!

Прочитав оце “Коли сховався місяць” і аж день посвітлішав. Давно не зазнавав такої радості від прочитаного... Ось воно те, що треба людям і літературі. Щоб не забувала, якою вона повинна бути.

Пиши, пиши. Дай тобі Боже тверезості та здоров'я. Три тищі тобі ще перекидати цих модрин з таким міцнішим та смоляним духом...”

Вітаю!

16.11.75. Ол. Гончар”.

Останній абзац листа безпосередньо пов'язаний зі змістом оповідання: “Іван вліз у вагон, і в груди йому полився живицевий дух сирій модрини, такий міцніший, такий розкішніший, що він усміхнувся і сказав:

— Тайга!”

На перший погляд вчинок Івана Срібного має романтизоване відчуття, разом із цим бачиться значно більше, адже юнак урешті-решт стає охоронцем прадавнього українського обряду — весілля. Звідси й оте ніжне, тремтливє ставлення до дівчини-світлички, яку бачить уперше, а ще прагнення любити по-справжньому, яке теж пробуджене глибинними почуттями створити традиційну сім'ю.

Епістолярні джерела й літературні твори, пов'язані з життям Григора Тютюнника на Луганщині, спонукають до всебічного осмислення його життєпису, глибинного національного характеру творчості.

Олексій НЕЖИВИЙ

Особливо багата й пишна обрядовість була пов'язана з початком Нового року. Багато її елементів збереглося майже до наших днів. Тут чітко простежуються господарська та шлюбна магія, культ предків, ініціальна магія (магія першого дня), апотропічна магія (захист від злих сил), прагнення пізнати майбутнє та вплинути на нього.

Всі ці обряди і звичаї залишилися виключно язичницькими, без жодного впливу християнства, хіба що в щедрівках, пізніших за походженням, прикликали на допомогу і християнських святих (Іллю, Василя), Божу Матір, Ангелів.

Останній день старого року в Україні має назву “Щедрий вечір”, “Щедруха”, “Щедрик” або ще “Багатий вечір”, бо в цей день, на відміну від Святвечора, не було посту і за вечерею їли скоромні страви, намагаючись зробити стіл найбагатшим, щоб так було цілий рік.

Назва “Щедрий вечір” правдива. Мовознавці виводять її з санскриту, де слово це має набір значень на кшталт “умилостивити”, “милувати”, “виявляти милосердя”, “захищати”, “розсипати багатство” тощо (див. Дяченко Гр. Полный церковнославянский словарь — М.: Отчий дом, 2001. — С. 838). Отже, вже в самому змісті назви проявляється символічне значення цього магічного дня.

Відомо, що до XVIII ст. Новий рік в Україні розпочинався з 1 березня, тому й не дивно, що в щедрівках переважають мотиви пробудження весняної природи, початку польових робіт, вибору нареченої або нареченого тощо.

За юліанським календарем (т. зв. “старий стиль”) 31 грудня — день пам'яті преподобної Меланії Римлянки (кінець IV—поч. V ст. н. е.), а 1 січня — день пам'яті святого Василя Великого (IV ст. н. е.), архієпископа Кессарії Каппадокійської, — тому в народі ці дні ще називають просто “Маланки” і “Василя”.

Суть усіх новорічних обрядів — побажання щасливого майбутнього, благополуччя в родині, гарного врожаю, доброго приплоду худоби, всякого достатку, щасливого шлюбу для молодих. Основним заклінальним магічним актом було величання всіх членів родини, символічне піднесення людини до рівня божества (сонце, місяць, дощик гостюють за столом), відтворення процесу польових робіт, у якому сам Бог чи святий є помічниками господаря, — таку роль виконували щедрівники й колядники, що уособлювали померлих предків, які в цей сакральний момент, коли розкривається минуле й майбутнє, відвідували оселі своїх родичів і приймали від них щедрі дари, а в свою чергу повинні були обдарувати їх усіма благами в новому році, адже саме вони, за віруваннями язичницьких народів, мали безпосередній вплив на навколишню природу і на саму людину.

Із культом предків пов'язані не лише весняні та зимові обходи дворів, а й попередньо описані ритуальні дійства — внесення на покуті “дідуха”, приготування куті та узвару, закликання Мороза тощо.

Із культом предків пов'язаний звичай пошанування т. зв. “полазника” — першого відвідувача, який приходить до хати в день Нового року. Це неодмінно мав бути чоловік, а ще краще — молодий хлопець, підліток. Він уособлював предка, який прийшов у гості й повинен принести багатство та благополуччя. Тому його щедро обдаровували святковими стравами, примушували виконувати різні магічні дії. В с. Копистин Хмельницького р-ну перший засівальник повинен

ЩЕДРИЙ ВЕЧІР. НОВИЙ РІК

був обмолотити макогоном сніп жита, що стояв на покуті від Різдва, зерно з якого віддавали курям або домашнім до посівного зерна. П. Чубинський констатує: “Головного засівальника запрошують сісти на лавці, примовляючи: “Сядь же у нас да посидь, щоб усе добре у нас садилось: кури, гуси, качки, рої і старости”.

У західних регіонах (Поділля, Галичина, Гуцульщина) замість першого відвідувача заводили в хату теля, вівцю, лоша, що також втілювало предка, який прийшов у подобі тварини.

Спочатку господар поздоровляв усіх від імені тварини, бажав здоров'я, добра й благополуччя, а потім її щедро годували ритуальними стравами від святкової трапези.

Не виключено, що таку ж роль полазника-предка виконувала всім відома “Коза”. Ритуал водіння “Кози” також відбувався на Щедрий вечір і зберігся подекуди аж до наших днів. Можливо, він відтворював міф про вмираючого і воскресаючого бога, що символізувало кругообіг часу, неперервність життя природи і врожаю. Як правило, “Козю” передягався парубок — брав на себе вивернутий кожух (символ плодючості худоби та урожайності, а також належності до потойбічного світу), на голову одягав маску кози, виготовлену з дерева, або й справжню голову кози. Поруч із “Козю” ходили й інші ряджені — “Маланка” (парубок, переодягнений у жіночий одяг), “Дід”, “Баба”, “Орач” із торбою через плече, “Ведмідь”, “Журавель”, “Циган”, “Циганка”, “Чорт”, — усі вони також уособлювали представників потойбічного світу, бо мали на собі “машкару” — вивернуті кожухи, відповідні маски, обличчя, вимазані сажею або білим борошном... Уся ця компанія весело співала й танцювала під музику, робила різні безчинства, але найголовніше — розігрувала ритуал убивства та воскресіння “Кози”. Вся землеробська суть ритуалу виражена в пісні, яка його супроводжувала:

*Де коза ходить,
Там жито родить,
Де не буває,
Там вилягає,
Де коза ногою,
Там жито копою,
Де коза рогом,
Там жито стогом...*

Наддністрянська “Маланка” (хлопець у жіночому одязі), ввійшовши до хати, починала наводити там свій лад — підмашувала піч водою, мила лави глиною, підмітала сміття від порога до покутя і т. ін., — тому господарі намагалися зарання поховати все хатнє прищандалля, щоб менше було клопоту після відвідин “Маланки”.

Із культом предків пов'язані також і ритуальні вогнища, які палилися на Гуцульщині. Як правило, там спалювали солому, що лежала в хаті протягом усіх святко, або дідуха. Це називалося “палити дідуха” або “гріти мерців”. На Гуцульщині плигали через це багаття як на Купала, ним обкурювали дерева, які від цього повинні були добре зародити в наступному році, а попіл господиня розсіювала по городу.

Особливо яскраво в новорічних обрядах виражена аграрна магія, ідея родючості, яку мали давні новорічні обходи — “засівання” (“посипання”, “новолітуння”), ходіння з плугом тощо. Видатний український етнограф Хведір Вовк обережно зазначає, що, можливо, ці обряди були перенесені з березня на початок нового суспільного року (1 січня) (див. “Студії з української антропології та етнографії”). Однак більшість науковців уникають такого твердження, адже у зв'язку з тим, що етнографічний

матеріал почав збиратися переважно в середині XIX ст., достовірної інформації про те, що було раніше, ми не маємо.

Саме на Щедрий вечір по всій Україні були поширені новорічні обходи з плугом, що імітували першу оранку. На Наддністрянщині (тепер Тернопільська та Івано-Франківська обл.) ряджені волочили за собою плуга або його частини, вдавали, що орють у хаті та засівають ниву, — це зафіксував Яків Головацький.

Оранка плугом по снігу та імітація сівби відома й у Центральній Україні. На Слобожанщині виносили плуг на ниву й символічно її орали, щоб у новому році добре вродило збіжжя. До наших днів залишився інший обряд — засівання або посипання. Він, очевидно, відтворює весняну сівбу ярових культур, яка відбувалася урочисто, до сходу сонця. Побажання, висловлені в магічній формулі засівальника в перший день Нового року, мали обов'язково стати реальністю.

Як правило, засівати йшли хлопчики 7—14 років (рідше — дорослі чоловіки). У торбинку або спеціально виплетену для цього рукавицю насипалося всяке збіжжя — жито, пшениця, ячмінь, овес, гречка, коноплі, льон, горох (правда, в деяких регіонах горохом засі-

вати не дозволяли, бо в фольклорній символіці він асоціювався зі сльозами). Спочатку хлопець засівав у себе вдова, потім ішов обов'язково до хрещених батьків та родичів, а далі — куди хотів.

Засіяні зерна ретельно збирали і берегли до посіву, іноді частину віддавали курям, “щоб добре неслися”.

Ініціальна магія збереглася в прагненні відсвяткувати цей день якнайкраще: повеселитися, помиритися з усіма ворогами, добре попоїсти, — щоб у новому році було весело, мирно, спокійно, не було голоду і неврожаю, щоб усе господарство йшло добре. Саме з цим пов'язаний звичай готувати багатий стіл, щоб вгинався від пирогів, книшів, смаженого і вареного. Практично в усіх етнографічних зонах України зафіксований магічний діалог батька з дітьми, що мав забезпечити достаток на цілий рік. Ось так описує його М. Максимович: “Господар запалює воскову свічку й курить ладаном, як і в день багатой куті. Потім сідає він сам за стіл на покуті. Господиня вводить до хати дітей. Помовчавши, вони питають: “А де батько?” — “Хіба ж він мене не бачите, діти?” — питає він, начебто невидимий за купою пирогів. “Не бачимо, тату!” — “Дай же Боже, щоб і на той год не бачили!” — відповідає батько” (“Дні та місяці українського селянина. — К., 2002. — С. 140).

Не лише імітація багатства, а й любовно-шлюбна магія була важливим елементом Щедрого вечора, Новоліття і святкового столу. “На Новий рік не годиться пити по одній чарці, а все по дві — щоб старі в парі жили, а молоді собі пару знайшли”, — так примовляли за новорічним обідом, коли гостей приймали (П. Чубинський).

Дівочі ворожіння на майбутню долю відбувалися в цей вечір такі самі, як і на Андрія та Катерини. Однак була ще й низка магічних дійств, які мали забезпечити щасливий шлюб молодих. Щоб засвідчити свою любов до дівчини, бажання скоро посватати її, парубок на багатий вечір намагався вкрати з її двору сани, ворота, хвіртку або навіть подушку. За це батько нареченої повинен був поставити йому могорич. Пізніше ворота або хвіртку крали хлопці в будь-якій хаті, де є дівчина, і так само дівчата у хлопців. За це їм на Новий рік ставили могорич. Тепер же, констатують оповідачі, ворота і сани крадуть без толку, і в старих людей. Якщо парубок крав у коханої дівчини подушку, то це означало, що він в цьому році вже буде її сватати, тож вона несла його могорич або давала викуп грішми.

Надзвичайно оригінальним і архаїчним був звичай пускати в хату, де є дівчина на виданні, горобця — до кінця 60-х років зберігався він у моєму рідному селі на Хмельниччині (с. Губча Старокостянтинівського р-ну). “Хлопець заходить у хату, пускає горобця з порога, а дівчина повинна його зловити. Вся сім'я стежила за горобцем, чи він літає, чи сяде. Якщо літає, то ще буде дівчина літати цілий рік, а як сяде, особливо над дверима, то вже вона піде в двері, замуж. За це батько дає хлопцеві могорич і гроші”, — так розповідають інформатори різного віку. В цьому випадку горобець символізує не саму дівчину, а майбутнього чоловіка.

У новорічну ніч також ворожили на майбутнє життя по зорях: “Як на щедруху зорі гарно світять і місяць, то будуть здорові й сильні люди, буде й рік добрий”. Багатство снігу на Новий рік вказувало на багатство врожаю.

● Людмила ІВАННІКОВА
Фото
Олександра ЛИТВИНЕНКА

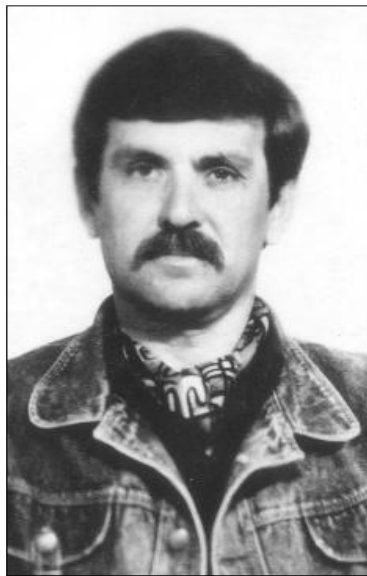
ЗГАДАЙМО ТОВАРИША

...Почувши, що фото зроблене на Байковому цвинтарі, моя онука, ще зовсім юна, щиро здивувалася: "...А такі веселі!". Їй було ще не зрозуміло, що усмішка може означати не лише веселощі, а й усвідомлення значущості події, відновлення справедливості (навіть якщо й запізнїле) тощо. Того ж дня відбулося перепоховання племінника Панаса Саксаганського — Б. П. Тобілевича, який нещодавно видав ґрунтовну монографію про митця; прах батька, відповідно до його заповіту, привіз із Москви Петро Тобілевич. Микола Хомандюк виголосив тоді коротку, але емоційну промову як людина майже споріднена з кланом Тобілевичів, бо ж до такої міри "приріс" до цієї унікальної родини за роки роботи на посаді директора музею-заповідника Івана Карпенка-Карого "Хутір Надія". Інтелігенція Кіровограда, безперечно, пам'ятає, як гаряче він полемізував із дивними, на його переконання, судженнями, на зразок того, що оскільки Арсеній Тарковський є російським поетом, а його син Андрій Тарковський є російським кінорежисером, то яке, мовляв, нам діло до них. А він же твердо переконаний: слід пам'ятати й належно пошановувати всі феномени, які коренево прив'язані до України, — а рід Тарковських іще й тісно пов'язаний із родом Тобілевичів, та й Олександр (батько Арсенія) у юності сприйняв чимало уроків життєвої мудрості Івана Карпенка-Карого. З того глибокого зацікавлення постав і телефільм "А стіл один для прадіда й онука..." — одна з найкращих спільних робіт Миколи Хомандюка і режисера Володимира Мошинського. За цю стрічку, а також за телефільми "Незгасимий огонь Холодного Яру" та "Конвалія на граніті" 2003 року їх відзначено Обласною премією в галузі краєзнавства імені Володимира Ястребова.

А у невгамовного М. Хомандюка новий задум: створити "Науково-практичний центр з питань історії української культури та проблем сучасного українського театру", причому "одним із напрямів його діяльності найближчим часом буде робота над вивченням театральної спадщини відомого українського письменника та політичного діяча Володимира Винниченка, уродженця Кі-

СЕНС ЖИТТЯ — ПРАЦЯ ДЛЯ УКРАЇНИ

Світла згадка про Миколу ХОМАНДЮКА, просвітянина з Кіровограда на роковини смерті

Микола Хомандюк

ровоградщини, та створення його музею в Кіровограді". Це рядки з його листа до тодішнього керівника французького культурного центру Бернара Вантома, якому повідомляв про ідеї та проекти, обговорюючи тоді у колах творчих спілок України та асоціації "Світ культури" й запрошував до співпраці. Незворушність же "рідного" чиновни-

цтва, видресированого на придушення "незапланованої" ініціативи, його не дивувала, хоча й дратувала.

То були 90-ті роки, тож за такий "замах на колгоспи" жодних наслідків уже бути не могло. Усміхався у вуса: "Ото, мабуть, скажуть, що й вислати мене не можуть. А коли раптом що... — однаково далі за Вішеру не зашлють...". Це — про добровільне самозаслання, щоби не дочекатися офіційного (до такого прийому часом вдавалися наші інтелігенти у підступні часи кінця 60-х і у 70-х). Узимку 1975-го районну газету "Красная Вишера" у Пермській області Росії ("знаменита" Мордовія) прикрасили матеріали кореспондента М. Хомандюка. Написані цілком професійно, з умінням поєднати відповідність казенним вимогам із високою людяністю, симпатією до тих трудівників, про яких писав. І така майстерність подання матеріалу — при тому, що він не був професійним журналістом!

Освіта Миколи Хомандюка — акторська (театральна студія при Київдрамтеатрі ім. І. Франка — 1963—1965) та режисерська (Харківський інститут ім. І. Котляревського — 1973—1979, де його вчителем був шляхетний майстер О. Скибневський, якого згадував усе життя).

З вивистими шляхами водила його мистецька доля, вкупі з соціальними та сімейними обставинами, — від Києва до Львова, від Ніжина до Фергана, а там іще й Дрогобич, Мукачів, Ташкент, Черкаси, Біла Церква, Рівне і навіть Хабаровськ; та й у

рідній Чернівецькій області устиг попрацювати. Серед акторських робіт улюблені — Лукаш із "Лісової пісні" Лесі Українки (у Львівському обласному театрі ім. Я. Галана, 1970) та Гнат у "Безталанній" І. Тобілевича (вистава режисера В. Опанасенка, 1972 р.). А ще й ролі у спектаклях С. Данченка ("Місто на

У музеї Івана Миколайчука

світанку" О. Арбузова, 1968, "Гедзь" Е. Войнич, 1969), Р. Віктюка ("Усе не так просто" О. Шмелюва, 1965), І. Черниша ("Лісова пісня", "Солов'їна ніч" Р. Назарова, 1970). Як режисер він працював над творами А. Гілязова "Дюжина красунь", Е. Брагінського "Гра уяви", А. Крима "Довга дорога додому", О. Гельмана "На самоті з усіма" та ін. Але пишався однією роботою — "Монумент" за "маленьким романом" естонського письменника Енна Ветемаа у Ферганському російському драмтеатрі (відзначеною 1982 р. дипломом на Всесоюзному огляді вистав).

Та як митець повнотою розкритися не мав змоги. 1988 року, за першої ж можливості, летить із Узбекистану до України — до Кіровограда, до Хутора Надія (допоміг, дякувати, академік М. Жулинський).

Музейну справу врешті довелося залишити, надто тісно було у вузьких рамках. Кілька років роботи на радіо: мешканці Кіровограда запам'ятали густий чарівливий бас. І участь у культурницьких акціях, загалом широка громадська робота: Рух, "Просвіта", ОУН (був делегатом XVI Великого Збору українських націоналістів), Українське козацтво. Приходить і визнання: присвоєння козацького військового звання "курінний".

Дещо пізніше він отримує Грамоти — від голови Кіровоградської обласної ради "За особистий внесок у становлення та розвиток Українського козацтва в області та

активну громадську діяльність", а також від Крайового отамана Буго-Гардійської Паланки Українського козацтва — "За розбудову Українського козацтва, відновлення козацьких звичаїв і традицій, значний особистий внесок у становлення Буго-Гардійської Паланки".

Творчу працю М. Хомандюка оцінили лише на телебаченні. Окрім премії ім. В. Ястребова, він отримує щороку Почесні Грамоти, причому щоразу підкреслюється професіоналізм тележурналіста, — хоч що професію він опанував також самотужки.

Успішною спробою повернутися до своєї первісної професії була його телестрічка "Наперсток", де Микола Хомандюк із притаманною йому задушевністю читає вірші Дмитра Павличка, заглиблюючись у їхню лірико-філософську суть.

Література була його рідною сферою. Добре знав класику (і перекладав, на відміну від багатьох із нас), стежив за сучасним літературним процесом (навіть лупу придбав, аби читати дрібні шрифти "Кур'єра Кривбасу"), дружив із письменниками. І сам непогано віршував, але нікому того не показував.

*...Залишу біг суєтності малій,
Ті неглибокі потічки в долині,
Від постіху аж сірі. Одягну
Сорочку білу у свою мандрівку,
Нехай вона тріпоче на вітрах,
Як знак душі обілений і чистий,
Та й знов почну трудний
вчорашній день*

На гору ту, що сивокриллям сяє.

...То є велика сумна істина, що відходячи, людина забирає цілий світ. Тим паче творча людина. Скільки задумів лишилося нездійснених! Історія старовірів в Україні — вже накопичував відеоматеріал. Вів перемовини з майбутніми авторами задуманого видання "Гомін Дикого поля", — склав проєкт кількатомних "Нарисів історії Центральної України від Геродота до наших днів", шукав спонсорів.

Та найсвітлішою його мрією була "Дойна" улюбленого письменника Іона Друце. У деталях розповідав сцену за сценою, думав, якому театрові запропонувати (сподівався на підтримку Андрія Жолдака-Тобілевича, що працював у Харкові). "Бачив" лірико-філософську музичну виставу — "Найкращою була б музика Еудженія Доги... якби...".

РОЛЬ СВІЧКИ У НАШОМУ ЖИТТІ

Багато хто з нас не чув і не знає, що маленька воскова свічка відіграє велику роль у людському житті. Вона символізує життя і є ніби нашим сигналом до неба та позитивним зв'язком із безсмертним божественним вогнем. При народженні дитини запалюється її свічка життя — Свічка Божого вогню, що має горіти протягом цілого земного життя людини. Свічка дана Господом Богом, щоби ми не загубилися у темряві, освітлювали нашу душу. В одного вона горить яскраво, освітлює все навколо, в іншого — полум'я хилиється донизу, ще в іншого ледь помітно блимає. Коли помирає людина, гасне її свічка земного життя, і тоді дають їй у вічну дорогу світло — свічку, аби не заблукала і змогла захиститися від зграї чорної нечисті — злої сили, яка чатує на її душу. До померлого завжди приходять зі свічкою (але тільки не до самогубців, бо вони свідомо віддають свою душу сатані). Християни вірять, що за допомогою свічок відганяють нечисту силу, зцілюють хворих від різних недуг. Велику поміч відчуваємо від свічок, які ставимо у наших храмах, капличках, монастирях. Як розпові-

дають старші люди, свічки з хлібом ставлять по кутках помешкання для заспокоєння тих, хто з цієї родини пішов на вічний спочинок. Хліб дають рибакам, пташкам, а залишки свічок закопують на цвинтарі з думкою про тих, чий могили вже загубилися.

Ми ставимо свічки за упокій померлих душ, за здоров'я, за щасливе подружжє життя, вдалу дорогу, добру волю, відвернення зла, навіщення грішників. Ставимо свічки й просимо покровительства у Господа Бога, Пречистої Діви Марії, усіх святих Божих угодників. Саме свічка переносить світло нашого каяття чи прохання до лица Господнього. Як зіницю ока, бережимо свічки нашого хрещення, одруження, великодні, стрітенські, преображенські протягом усього нашого життя. Де свічі — там мир, любов, благополуччя, Господь Бог. Свічка — це життя. Тож приймаймо її ревно, хай палахкотить вона ясно і часно. І хай свічі наших душ будуть яскравими і високими перед нашим творцем — Господом Богом.

● **Степан БОЙКО,**
м. Івано-Франківськ

На Байковому цвинтарі. Крайній праворуч М. Хомандюк

● **Лариса МОРОЗ**

Чернівецькі музики (м. Київ, с. Пирогів)

*“...мрія дає нуль, якщо її не
зробити життям...”*
Григор Тютюнник

Десять років тому подружжя Ольга та Володимир Васильєви (м. Київ), Барнабаш і Габрієла Адам (м. Ужгород), Микола Халимоненко (м. Київ), Олександр Слєпоруков (м. Сімферополь), Михайло Товт (м. Берегове) створили й зареєстрували в Міністерстві юстиції Спілку сприяння розвитку сільського зеленого туризму в Україні.

Важливу роль у популяризації сільського зеленого туризму в Україні відіграє науково-популярний журнал “Туризм сільський зелений”, довідник-каталог “Відпочинок в українському селі”, посібник “Поради початківцям”, реалізовано понад тридцять проєктів за підтримки фонду “Євразія”, Міжнародного фонду “Відродження”, програми Євросоюзу TACIS (TACIS) та інших. Сьогодні місцеві осередки Спілки активно діють у вісімнадцяти областях України.

Спілку сприяння розвитку сільського зеленого туризму в Україні прийняла до своєї великої родини Європейська федерація сільського й фермерського туризму EVROGITES.

Закони України “Про туризм” і “Про особисте селянське господарство” надали право власнику селянської садиби здійснювати послуги в сфері сільського зеленого туризму.

Спілка проводить щоденну копітку роботу з відродження села, його соціально-економічного по-

тенціалу, правітних звичаїв і обрядів, культури українського народу. Під час туристичних мандрівок налагоджується активний діалог між містом і селом, регіонами країни.

Сприяє таким взаєминам започаткована 2003 року щорічна всеукраїнська виставка-ярмарок сіль-

МАНДРУЙТЕ ЦІКАВО!

Херсонська обл. (м. Київ, с. Пирогів)

Володимир Павлович Васильєв вітає учасників
IV Всеукраїнської виставки-ярмарку сільського зеленого туризму
“Українське село запрошує” (м. Київ, с. Пирогів)

ського зеленого туризму “Українське село запрошує”.

Приблизно 10 % світового валового продукту приносить міжнародна туристична індустрія.

Сільський зелений туризм в Україні може забезпечити значний внесок в економіку села у вигляді нових робочих місць, збільшення надходжень від зовнішньоекономічної діяльності, поповнення державного бюджету. Він може стати індустрією експорту, яка відрізняється від інших експортних галузей одним важливим аспектом. Більшість експортерів вивозять свої товари з країни до споживача. В туризмі споживач відвідує країну для того, аби придбати вироблені продукти та скористатися послугами. А це — додаткові надходження в місцеву економіку.

Зараз у найгіршому становищі опинилося українське село: поширюється безробіття, занепадає соціальна інфраструктура, зокрема підприємств побутового обслуговування залишилися менше третини. Поглибилася демографічна криза. Як свідчить практика розвинених країн, подолати такі негативні тенденції можуть допомогти несільськогосподарські види діяльності. Окрім безпосередніх господарів, що надають послуги з

Зручно сидіти в троні лісового Володаря (м. Київ, с. Пирогів)

Майстер-клас гончарства.
Волинська обл. (м. Київ, с. Пирогів)

музеї, церкви та інші прекрасні архітектурні пам'ятки.

Значна частина цих ресурсів зосереджена в межах сільської місцевості, площа якої становить 69,3 % території країни, та в межах лісових угідь, площа яких складає 17,2 %.

У сільській місцевості крім історико-культурних об'єктів потенційно привабливими є хліборобство як етнографічне явище, що поєднане з ритуалами: привітання з “хлібом, сіллю та рушником”; “толока” — участь громади при збиранні хліба, на сінокосі; “обжинки” — свято після збирання врожаю; промисли — мисливство, рибальство, збиральництво, чумацтво; ремесла — лозоплетіння, бондарство, столярство, гутництво (виготовлення скла), кушнірство (вичинка шкур для одягу); народна архітектура — хата, клуня, хлів, комора, церкви й каплиці, млини й вітряки; українське національне вбрання, національна кухня.

Але щоб надати поштовх розвитку сільського туризму, потрібно вирішити низку завдань. Насамперед розробити методичну

нормативно-правову базу щодо надання послуг із сільського зеленого туризму; впровадити систему пільгового довгострокового кредитування на розвиток сільського туризму; сформувати пропозиції щодо елементів фірмового стилю для ідентифікації українського сільського туризму; створити державну інституцію для просування за кордоном візного туризму в Україну загалом, у тому числі сільського зеленого туризму; відкрити Центр популяризації сільського зеленого туризму на базі “сучасного села” Музею народної архітектури та побуту НАН України в с. Пирогів поблизу м. Києва; розпочати підготовку профільних фахівців, навчання й перекваліфікацію сільських господарів; створити на рівні країни та областей комп'ютеризовану систему бронювання й резервування місць у домогосподарствах і послуг.

Туроператори й турагенти найкраще зможуть виконувати функції маркетингу й реалізації послуг у сфері сільського туризму.

Реалізації державної політики України в сфері сільського зеленого туризму допоможе прийнятий у першому читанні Закон України “Про сільський зелений туризм”. Очікуємо, що скоро Верховна Рада України прийме Закон у цілому і направить на підпис Президентів.

●

Василь БОБК,
м. Київ

ВІЗИТІВКА

Кожен, хто подорожує до Парижа, має чудову можливість розширити своє уявлення про країну, побувавши за його межами.

Якихось півгодини їзди — 25 кілометрів од столиці на північ — і ви потрапляєте в містечко Санліс. Повсюдно відчувається дух старовини, дух історії, майже кожна будівля, принаймні в історичному центрі, має своє неповторне обличчя. І хоч серед міської забудови є творіння різних часів, вона не справляє враження еклектичної. Тут ви побачите і залишки галло-романських часів, і римського амфітеатру, і будівлі середньовіччя, і творіння зодчих XVI—XIX століть. Кінним екіпажем, який відправляється від Нотр Дам де Санліс, можна об'їхати центр міста, ознайомитися з найвидатнішими пам'ятками історії й культури. З висоти пташиного польоту Санліс справляє неабияке враження. Його архітектурне осердя — кафедральний собор — зі стріловидним шпилем заввишки 78 метрів, збудований у XII столітті і є шедевром так званої палаючої готики. Навколо нього колами розходиться міська забудова, нагадуючи величезне колесо, що непередбачуваними стежками історії докотилося до наших днів.

У середні віки в Санлісі перебував королівський двір, і саме сюди приїхала до свого майбутнього чоловіка дочка великого князя київського Ярослава Мудрого Анна. Збереглися руїни королівського замку, які нині є частиною музейного комплексу.

Нещодавно Президент України Віктор Ющенко відкрив у Санлісі пам'ятник Анні Ярославні роботи київських майстрів Валентина і Миколи Знобів. Встановлений він на широкий галявині і добре вписується у довколишній краєвид. Київська княжна і французька королева ніби ожила в гордій бронзовій поставі і йде до людей. Як ідуть і люди до неї. Навідується сюди й українці, які приїждять до міста. На жаль, нечасто...

Було б цілком логічно, якби українські турфірми проклали сюди спеціальний маршрут.

Для туриста це містечко надзвичайно цікаве. Визначному художникові Тома Кутюру (його картини можна побачити в музеях Санліса) встановлено пам'ятник в одному зі скверів міста. Шанувальники музики не відмовляться від задоволення послухати орган у кафедральному соборі чи інших церквах міста. У маленькому Санлісі є кафе, ресторани, бари, а книжкових магазинчиків, мабуть, більше, ніж в українській столиці.

У місті, яке певний час мало статус королівської столиці, серед можновладців було дуже поширене полювання на диких звірів.

“Король і королева”. На дитячому святі у містечку Пон-сент-Максенс

ДЕЩИЦЯ ПРО ФРАНЦІЮ ПОЗА ПАРИЖЕМ

Санліс. Пам'ятник Анні Київській — королеві Франції

У ті часи панувала етика, що забороняла вбивати тварин, які знайшли прихисток у місті. Про це нагадує скульптурне зображення оленя, якому було дароване життя. Ця скульптура встановлена на одній із центральних площ міста.

І сьогодні французи толерантно ставляться до всього живого. Тож можна побачити на вулицях маленьких містечок зграйки качок, які гордо крокують через магістралі, білих лебедів у водах річки, що протікає через місто. Не боїться людей і охоче беруть їжу з їхніх рук.

Викликають захоплення французькі дороги. Вони не лише зручні й комфортні, а й естетично привабливі: з переходами, мостами, акведуками, тунелями. Над дорогами, що перетинають лісові масиви, зависають озеленені мости, якими тварини переходять з однієї частини лісу в іншу.

Такою дорогою помандруємо з Санліса до красивого містечка Шантії. Тут є можливість побувати в палаці принца Конде, де нині музей із надзвичайно цікавою колекцією живопису, кераміки, предметів побуту різних століть. Принц Конде — помітна постать у французькій історії. Це той Конде, у війську якого під час франко-іспанської війни брали участь і запорозькі козаки, зокрема в штурмі й узятті фортеці Дюнкерк.

У музеї зберігаються архівні документи з життя великого домену. Бібліотека замку налічує 30 тисяч томів, серед яких багато раритетів. У вишуканих інтер'єрах зібрано унікальні колекції меблів, вишивки, порцеляни, бронзи, старожитностей, скульптури, живопису. Серед творів малярства — шедеври італійської, фламандської, французької, голландської, німецької, англійської шкіл із XV до XIX століття, кілька тисяч оригінальних малюнків. Для шанувальників мистецтва це справжній маленький Лувр.

Увагу відвідувачів привертають картини Рафаеля “Три грації”, “Мадонна Лоретта”, П'єро ді Косімо “Симонетта”, Ван Дейка “Граф Генріх де Берж”, Ежена Делакруа “Вступ хрестоносців до Константинополя 1204 року”, Ніколя Пуссена “Побиття немовлят”, а ще твори Жана Августа Ватто, Жака Августа Інгра та багатьох інших видатних митців різних часів і народів.

У містечку є знаний у Франції іподром, на якому відбувається загальнонаціональні та європейські скачки. Поруч з іподромом — велична будівля так званої Великої Стайні, збудованої у XVIII ст. Це монументальний кінний палац, фронтони і портали якого прикрашають барельєфи коней.

Він був розрахований на утримання 240 тварин. На манежі стайні відбувалися кінні вистави за участю благодородних тварин.

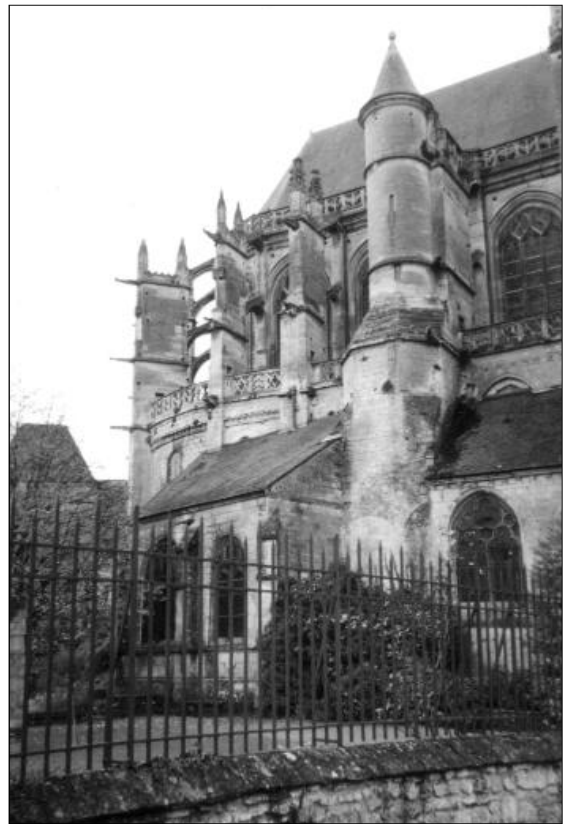
Неподалік Шантії є невеличке містечко з поетичною назвою Пон-сент-Максенс — Міст святої Максенси. З середньовіччя дійшли до нині назви вулиць — Прачок, Старого мельника, Алея Золотого Хреста. Є тут одна вулиця з напрочуд гарною, оригінальною назвою — вулиця Дубра і Красива.

Мені довелося побувати в цьому містечку, коли воно святкувало ювілейну дату свого визволення від фашистів. Усі присутні могли побачити американську техніку часів Другої світової війни: гармати, польові кухні, штабні вілліси, стулбекери з піхотою тощо.

Одягнені в американські військові строї тих часів, солдати дарували цукерки дітям, які зі своїми батьками радісно вітали учасників параду. Здається, усе місто вийшло на вулиці, аби взяти участь у цьому небуденному дійстві.

Увечері за допомогою лазерної техніки було відтворено епізоди взяття міста американськими військами, яскравими вельетєнськими квітами спалахнули в небі вогні фєрверку. На завершення свята пролунав гімн Франції — знаменита “Марсельєза”. Коли з репродукторів полилися перші акорди пісні, люди вздовж обох берегів річки Уази дружно підхопили її. Це було дивовижно: співали і дорослі, і малі діти, і молодь, засвідчуючи єдність і згуртованість потужної європейської нації.

Тоді я щиро заздрив французам. У душі нуртувало оте наше багатовікове: коли ж ми

Апсида Нотр Дам де Санліс

Санліс. Абатство св. Вінцента

станемо нацією, відчуємо смак високої гідності й гордості? На щастя, це відчуття нам подарував Майдан, який на одному подиху тисячоголос і впевнено заявив: ми — є, ми — нація, Україна не вмерла і не вмере...

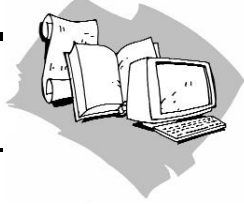
І все ж, якщо ви їдете до Парижа, виділіть якийсь день і відвідайте маленькі містечка неподалік столиці. Знайомство з ними допоможе вам краще зрозуміти не лише Париж, а й Францію. Адже саме вони — маленькі містечка — є тими коштовними камінчиками, з яких твориться неповторна мозаїка такої самобутньої європейської країни.

Анатолій ГАТНЕНКО

Монументальний кінний палац у Шантії

В ЯКІЙ ДЕРЖАВІ ЖИВЕМО?

— *За Жиріновським міцно закріпилася репутація епатажної, скандальної людини. Що Ви можете про нього сказати як людина, яка добре його знає? Наскільки він адекватний?*

— Як на мене, він абсолютно нормальна адекватна людина. Талановитий політик. Єдиний, можливо, в Росії чистий політик. Усі інші там господарники. Він не повинен прийти до влади, повинен завжди бути в напівпозиції, у напівпривладній партії. Його величезна історична роль полягає в тому, що він є, що в нього є фракція, що він критикує, десь виправляє, чимось допомагає уряду і президенту. Як би над цим не сміялися і не жартували, насправді те, що писав Жиріновський у своїх книжках у 1992—1994-х роках, зараз робить Путін.

Якби Жиріновський сьогодні став президентом Росії, то почалася б третя світова війна. Це така людина, яка б проривалася до Індійського океану. Він дав би грошей курдам, аби вони створили незалежний Курдистан, посилив би їх, поставив там свій уряд, послабив би Туреччину. Прорвавшись до Індійського океану, захопив би смарагдові шахти Буркіна-Фасо, влаштував там колонію. Безперечно, об'єднав Білорусь і Росію.

— *А як щодо його політики відносин з Україною?*

— Думаю, це було б як у Гітлера з Австрією. Є таке слово “анексія”. А що інше тут може бути? Уявімо реально, якщо завтра якийсь хворий на голову прийде до влади у Росії і введе свої війська. Я не впевнений, що 48 мільйонів українців (або скільки нас там залишилося) чинитимуть опір. По-перше, у 99 % там живуть родичі. Це буде, як у Німеччині з Австрією — вони просто взяли та об'єдналися. І це буде зручно для всіх. Тому що для частини українців це можливість військової, економічної, політичної кар'є-

ри в Москві. Чому Степан, який живе в Донецьку, противитиметься російському приходу, якщо в нього з'являється можливість зробити кар'єру в Росії?

Для вуйка з Галичини це катастрофічно неприйнятна ситуація. Але тільки для вуйка. Він там чужий. Та в них взагалі тяжка доля, шкода їх. Поляки їх не люблять, вони росіян недолюб-

ном, гербом, прапором, грошима. Все це сприймається як шоу. А в нас це вийшло. Що таке економічна самостійність? Україна була економічно самостійною, коли була УРСР. Ось це був пік економічної самостійності. Плюс до цього Росією. Хрущов сидів у Кремлі і правив 300-мільйонною державою, Брежнев — з України, Черненко, тобто, хохли правила 1/6 частиною суші. Хіба це не економічна незалежність? Вони забрали все, що хотіли, зі сходу, тут усе це переробляли і продавали в Росію. УРСР мала членство в Раді Безпеки ООН.

— *А як у нас справи з регіональним статусом російської мови?*

— Рішення міськради щодо російської регіональної мови діє в Донецьку. Ми повинні говорити і працювати на своїй рідній мові, а рідна мова у нас — російська. Всі офіційні документи міськради пишуться російською мовою. Іноді — українською. Я їх поправляю. Зауважте, з жодного питання в міськраді не було такої одностайності депутатів — 100 % проголосували за російську мову. З Києвом офіційно ми спілкуємося теж російською. Поки жодного обурення не було.

Що стосується державного рівня, то впевнений, що ніколи в житті Львів і націоналісти не підуть на те, щоб російська мова стала другою державною. Тому що тоді українська мова помре. Є 150 мільйонів людей, є велика культура, велика нація, наша історія. І тільки-но ми відновимо значення російської мови в Україні, одразу ж українська залишиться тією фольклорною, народною, яку ми всі любимо. Вона повернеться до свого нормального стану. А ось ця мова — польсько-угорсько-американська, з “гелікоптерами”, з неправильними наголосами помре. А в галичан завдання інше: роз'єднати нас з Росією, наві'язати іншу мову, максимально її змінити, щоб вона була незрозуміла для росіян.

«ДАЙОШ» ПОСАДУ МЕРА МОСКВИ!»

Необхідний коментар до інтерв'ю

Повірте, це головне, квінтесенція розлогого інтерв'ю молодого, але вже при солідному кріслі посадовця (подаємо в перекладі з російського оригіналу). Є ще в ньому оповідь про створення ним щойно презентованої книжки “Коммуналка в стиле funk”, про те, як “бред сумасшедшего” (вислів самого Левченка) опрацьовувався помічниками у цю книжку, скромно названу “підручником із житлово-комунального господарства”. Є історія знайомства з Жиріновським, те, на якому авто їздить автор, чому не одружується, і які плітки про нього плетуть.

Але головне — тут. Вдумаймося.

У Росії, виявляється, є політики, які можуть (ні багато ні мало) розв'язати третю світову війну. І навіть такий політик може бути обраний віце-спікером парламенту, а його партія на виборах — набрати чверть усіх голосів (найбільше!). Що з того, що він не президент. Зате в “напіввладі”, а отже, суспільство — у стані, в психології “чвертьсвітової” чи й “напівсвітової” війни.

Тепер про аншлюс. Такий, “як у Гітлера з Австрією”. Цебто, загарбання Австрії Німеччиною. Річ навіть не в тім, чи може бути щось схоже між Росією і Україною. В даному разі головне, як на це дивиться, а ще головніше, — як до цього ставиться високий посадовець одного з найбільших міст України? Бачить це так: 99 % українців сприймуть таке “об'єднання” (чомусь — не окупацію?), “як у Німеччини з Австрією”. А як же ставиться М. Левченко до цього? Ось ключова фраза інтерв'ю в оригіналі: “И это будет для всех удобно”. Може, хтось не зрозумів? Нам усім “буде зручно”, коли нашу незалежну державу “аншлюсують”. Це говорить державний чиновник Української держави.

Далі вже особливо дискутувати й коментувати не хочеться. Скажімо, сентенція автора “підручників” щодо економічної самостійності України в СРСР. Це коли гайка вироблялася у Новосибірську, болт — у Харкові, а шайба — у Мінську. Коли на величезну аграрну республіку не було жодного комбайнового заводу, коли більшість автомобілів вироблялася за її межами. Коли повз моє село майже 40 років по газопроводу газ ішов із Дашави на Брянськ і Москву, а селян під'єднали лише через 71 рік після революції.

Залишмо автору й такі моменти, як: чи 52 штати у США, чи було в СРСР 300 мільйонів мешканців, чи був українцем, навіть уродженцем України, Хрущов? Володар двох вищих освіт, двох дипломів — університету (істфак!) й інституту (міліцейського) якось розбереться в цьому.

Замислимося над головним: що це за держава така? Є офіційний результат Всенародного референдуму: понад 90 % громадян проголосували за незалежність України. Припустімо, що 9 % були проти. Можливо, що їх і побільшало, в ТАКІЙ державі, з ТАКИМИ чиновниками. Вірю, що є люди, які вважають, що незалежної України не повинно бути, що вона має об'єднатися в одну державу з якимись іншими. Отакі погляди в людей. Допускаю, що ці люди мають право пропагувати свої погляди чесно й відкрито. Недопустиме в нормальній державі лише одне: ці люди не повинні працювати в державній владі. Бо це — нонсенс. Та, врешті, як же працювати й самій цій людині? У владі держави, яку ти — не вживатиму слова “ненавидиш”, скажу м'якше — стосовно якої вважаєш, що цієї держави не повинно бути?

Більш логічним було б ось що. Є молодий, амбітний хлопець із гарним українським прізвищем — Левченко. До речі, про амбіції. Журналістка не марно поставила йому ще й запитання — чи не буде той згодом балотуватися у мери Донецька? Поки що секретар міськради похвалив свого теперішнього шефа, мера, цебто натякнув, що зараз не мітить у його крісло. Але як знати? Між іншим, недавно три обласні центри України опинилися без мерів, а обов'язки міського голови в цих випадках, згідно з законом, виконує секретар міськради. Але оскільки нелогічно обіймати посаду в державі, яка для тебе — ніщо, логічним буде інше: Миколі Левченку зараз чи колись пізніше поборотися за посаду мера Москви. Правда, в цьому інтерв'ю він згадує, як Лужков недавно при зустрічі зверхньо покритував його — за необізнаність у комунальній сфері. Та чи не рано підсміюється мер Москви? Покинували ж першопристойно у всієї Радсее у Хрущенка, і Брежневенко, і Черненко. Чому ж не може Левченко? І взагалі, в Україні є ще чимало гарних кадрів для Росії.

ОБЕРЕЖНО, ПІДРОБКА

Коли про Україну говорять як про одну з найкорумпованіших держав, ми навіть ображаємося. Але що тут скажеш, якщо корупція пролізла навіть у таку споконвіку суворо контрольовану державою сферу, як виробництво і продаж алкогольних напоїв.

Я зустрівся з головою правління ЗАТ “Чернігівський лікеро-горілчаний завод “Чернігівська горілка” Валентином Бачурним. Молодий енергійний керівник, який торік очолив потужне підприємство, не без гордості розповідав про знамениту чернігівську горілку, яка хоч і не така “розкручена” на телеекранах, як деякі інші марки, але дуже цінується фахівцями і споживачами. Причина у ретельній, навіть прискіпльвій технології, що виключає будь-які штучні добавки. Найякісніший спирт, гарна вода, такі природні компоненти, як м'ята, перець, лимон, прополіс. До відомих марок “Деснянські зорі”, “Пшенична”, “Перлина України”, “Град Чернігів” постійно додаються нові. Щойно завод презентував чудові горілки класу “Чернігівська. Преміум”: це “Мускатна”, “Женьшенева” і “Святова”. Компоненти видно вже з назв, у тому числі й куплений на Далекому Сході жень-шень, мускатний горіх,

КОРУМПОВАНА ГОРІЛКА

котовник лимонний (росте лише в Криму), сік берези, ялівець.

Маючи таку висококласну продукцію і відлагоджену технологію, завод нарощує виробництво і значно збільшив виплати в бюджет. Міг би й більше. Що ж заважає? — поцікавився я у голови правління. Заважає нечесна конкуренція на горілчаному ринку. Йдеться навіть не про примітивні підробки — фальсифікат. Охочих підробляти торгову марку “Чернігівська горілка” немало. Мільція і податкова з цим потроху борються, час від часу прикриваючи підпільні “гуральні”. Могли б і активніше.

Але є ще більша проблема. Мо-ва начебто й не про фальсифікат, не про “гуральні”, а нібито ж заводи. Але їхня продукція з'являється на прилавках по якісній дивно низькій ціні. “Уявіть, що оптова, відпускна ціна такої горілки, — каже В. Бачурний, — усього 5—6 гривень за пляшку. Як можна за такою ціною відпускати товар у торгівлю, коли ми за кожен ще не продану пляшку маємо заплатити до 5-ти гривень податку?”

Дивина. Коли до отих відпускних 5—6 гривень додають торгову надбавку, такий товар усе одно

з'являється на прилавках ціною в 7—8 гривень. Я бачив у магазинах доволі такого добра. Чия продукція? На етикетках — якісь дивні скорочення, в кращому разі написано місто — Донецьк чи Харків, а то й якесь село.

Спробуй конкурувати з такою дешевизною. Чернігівські горілки йдуть покупцеві за мінімально низькою ціною. Навіть три названі найновіші види горілки коштують по 12—13 гривень. Більше того: завод оголосив, що не піднімає ціни, при тому, що спирт в Україні щойно подорожчав на 20 %. Може, 12 гривень — це й недешево, але й не дорого за високу якість. Але звідки ж та дешевизна по 7 гривень?

Секретів два, пояснив В. Бачурний. Перший: цю так звану “горілку” часто виготовляють із найдешевшого і найгіршого спирту. Експертиза знаходить у таких “напоях” що завгодно, аж до рідини для розпалювання вогнищ. Другий секрет: такі виробники і реалізатори умудряються недоплачувати акцизних зборів, інших податків.

Прості запитання щодо цих “секретів”: куди дивляться санітарна, екологічна служби, податкова, прокуратура й інші грізні органи?

Фото Оксани Цацури

Чому така безконтрольність у сфері, повторю, здавна суворого контролюваної державою? Тому що... Може, варто нагадати, як нова урядова команда хутко розставила свої кадри на всіх “хлібних” місцях, особливо у сфері фінансів.

...Труяться люди. Недоодрержує солідних коштів бюджет. Невже

все це можливе без потурання чи й сприяння державних чиновників? То як це називається?.. Правильно. Тому не варто дивуватися чи ображатися, коли нашу країну так і називають.

● Матеріали підготував **Петро АНТОНЕНКО**

Рідна школа (м. Лос-Анджелес, штат Каліфорнія)

Рідна школа (м. Нью-Йорк, штат Нью-Йорк)

КОБЗАРСЬКА ПІСНЯ МІЖ ОКЕАНАМИ ТИХИМ І АТЛАНТИЧНИМ

Наприкінці 2006 р. заслужений артист України, кобзар-лірник Василь Нечеп провів 28 благодійних концертів у восьми штатах Америки.

9 листопада 2006 року, в День української писемності та мови, виступив у переповненій залі засідань Уряду штату Оклахома (США).

У своїх виступах кобзар-лірник Василь Нечеп демонстрував звуки музичних інструментів із кісток мамонтів. Ці інструменти було знайдено в Мезині на

Чернігівщині у 1908 році. 15 тисяч років тому в Україні вже грали на орнаментованих інструментах. Ознайомлював слухачів із літературою, яка засвідчує спільність походження індоєвропейських мов. Співав ведичні гімни, канти, псалми та пісні про добу Трипільської культури, Держави Аратта.

У піснях сучасних авторів оспівував невмирущий дух українського народу, початок Українського ренесансу 2004 року.

15 листопада 2006 року Василь Нечеп провів академічний урочко-концерт у Стенфордському університеті (Північна Каліфорнія), на запрошення якого і приїхав до Америки. Цей виступ він присвятив своїм землякам: Олександру Довженку (до 50-річчя пам'яті) та своєму вчителю Олександру Корнієвському,

який перетворив старосвітську кобзу на сучасну концертну бандуру.

Англійською мовою програму представляли професор Леся Джербо — координатор української програми та професор Ненсі Колман — завідувач Європейського відділу славістики Стенфордського університету.

Програма "Історія прадавньої Держави України в її піснях" викликала зацікавленість. Ця програма тепер є на сайтах університету. Вона рекомендована для інших університетів США.

Після виступу в Стенфордському університеті кобзар-лірник

виступив ще в університеті поблизу столиці Каліфорнії м. Девіс і в центральному університеті Оклахома-сіті (штат Оклахома).

У місті Санта-Клара (Каліфорнія) виступив на святі, приуроченому до 150-річчя від дня народження Івана Франка. Побував із виступами в українських школах мережі "Рідна школа" у восьми штатах.

Поїздка відбулася завдяки старанням Генерального консула України в Каліфорнії Миколи Точицького, дочки Василя Нечепа Тетяни, випускниці центрального Університету Оклахома-сіті, багатьох українців і людей інших національностей.

Наш кор.
Фото
Павла ЗАГАТЧЕНКА

Зустріч у Генеральному консульстві України (м. Сан-Франциско, штат Каліфорнія). Другий праворуч Генеральний консул Микола Точицький

ЧЕТВЕРТА ХВИЛЯ

Міністр закордонних справ України Борис Тарасюк провів зустріч із Комісаром Ради Європи з прав людини Томасом Хаммарбергом. Було обговорено стан забезпечення прав громадян України, які проживають за кордоном, зокрема в країнах-членах Ради Європи.

Головний редактор українськомовних видань Рома Гадзевич зустрічався з українською громадою Америки. Тема доповіді Р. Гадзевич "Чи потрібна нам українська преса в Америці" дуже актуальна сьогодні, коли є гостра потреба ширше і глибше інформувати Захід про неоімперські антиукраїнські підступи Москви. На думку редактора Р. Гадзевич, українці на поселеннях повинні активніше співпрацювати з пресою, підтримувати її морально і матеріально, бо така підтримка — це справа порятунку нашої нації. Р. Гадзевич чітко підкреслила можливість існування "Свободи" і "Українського Тижневика", які так довго і так вірно служать нашій громаді та українській справі.

Ліга Українців Канади закликає приєднатися до кампанії "Геть антиукраїнську практику" в засобах масової інформації "Роджеркейбл Комунікейшенз Інк.", яка почала саботувати вимоги закону відтворювати українську фонетику назв телевізійних передач України.

Уперше на теренах Америки відбірні програми провідних українських телевізійних каналів транслює телекомпанія UA TV.

Компанія UA TV заснована в червні 2005 року в Чикаго і має представництво в Києві. Вона транслює найкращі українськомовні програми шести телеканалів України: "Перший Національний", "НТН", "ЕРА", "Культура" та "Київ". А також щоденні теленовини "Час-Time" і тележурнал "Вікно в Америку" міжнародної служби "Voice of America". Трансляція здійснюється з України через супутник із використанням сучасних технологій. В ефірі UA TV ви можете побачити інформаційні, культурно-просвітницькі, музичні, розважальні, спортивні програми, українські художні та документальні фільми, а

УСІМ НОВИНИ ВІД УКРАЇНСЬКОЇ СВІТОВОЇ ІНФОРМАЦІЙНОЇ МЕРЕЖІ

також європейське кіно, дубльоване українською мовою.

Окрім пам'ятника Тарасу Шевченку, в Ашгабаті ще є українська недільна школа, яку відкрито при Посольстві України в Туркменістані 2001 року. В ній навчається близько 200 учнів. Ця школа була відкрита, аби забезпечити культурні запити етнічних українців, які проживають у Туркменістані й є туркменськими громадянами. На сьогодні 60 % учнів цієї школи — етнічні українці, а ще вчаться туркмени, росіяни, вірмени, татари й представники інших національностей. За сприяння українського посольства й Міністерства освіти і науки України кращі випускники цієї недільної школи прямують на навчання до ВНЗ України.

Річницю Голодомору 1932—1933 рр. відзначили українці Греції. Перший день зими — 1 грудня — для української діаспори в Греції розпочався пам'ятним вечором "Парастас—33. Історія невідомого геноциду". Місцем проведення заходу було обрано легендарний зал Спілки письменників Греції в самому центрі Афін. Присутні мали можливість переглянути виставку плакатів, присвячених страшому 33-му. Вечір проводився українською та грецькою мовами. Були запрошені грецькі письменники, бізнесмени, журналісти, фоторепортери, представники Посольства України в Грецькій республіці.

6 грудня ц. р. Польща приєдналася до держав, які на рівні парламентів засудили Голодомор в Україні 1932—1933 років. Сейм, заслухавши проект Постанови, представлений маршалком Марексом Юреком, одноголосно схвалив її. Проект Постанови посли заслухали стоячи і вшанували жертви Голодомору хвилиною тиші.

11 грудня Головну управу Об'єднання

українців у Польщі повідомлено, що з 1 січня повністю ліквідується українськомовна телепередача "Теленовини", яку транслює телебачення TVP 3. Це одинока передача в мові меншин на центральному каналі польського телебачення. Досі у Польщі, окрім "Теленовин", функціонували дві регіональні українськомовні передачі в Білостоці та Ольштині.

У Чикаго з 14 до 16 грудня проходила Національна Виставка України. Відбувався захід у виставковому центрі одного з найбільших американських готелів Sheraton Chicago Hotel & Towers. Представити свою продукцію прибули понад 70 провідних українських підприємств авіакосмічної, гірничо-металургійної, машинобудівної, хімічної, харчової, легкої промисловості, а також сфери науки, інформаційних технологій, товарів народного споживання тощо. Під час офіційного відкриття виставки та прес-конференції перед паном Табачником сиділи представники нового покоління емігрантів із громадської організації "Помаранчева Хвиля" у світло-сонячних футболках із написами "Табачник — ти наша ганьба".

Головна управа Об'єднання українців у Польщі висловлює щирою подяку всім, хто включився в акцію протесту проти закриття телевізійної програми "Теленовини": "Низько кланяємося всім тим, хто склав підпис на сайті harazd.net, у традиційних списках, хто розповсюджував інформацію, переконував, збирав підписи в місці проживання. Особлива подяка Міркові Шумському та Богдану Сидору з сайту harazd.net, отцям Робертові Росі та Богдану Степану, Ярославу Присташу і всім тим, хто негайно відреагував на тривожну звістку.

20—21 грудня ц. р. Генеральний консул України в Барселоні Юрій Клименко

здійснив робочу поїздку до Валенсійської автономної області (Іспанія), зокрема, до міст Валенсія та Аліканте. Ю. Клименко закликав офіційні власті Валенсійської автономної області пришвидшити процес технічного оформлення українським громадянам документів, що посвідчують їхнє право на проживання та працевлаштування в Іспанії, який подекуди необґрунтовано уповільнюється. Іспанська сторона, зі свого боку, пообіцяла вжити відповідних заходів для усунення вищезгаданої проблеми.

Закордонні українці залишаться без допомоги у 2007 році. Міністр закордонних справ України Борис Тарасюк розчарований тим, що в Державному бюджеті на 2007 рік не виділено коштів на реалізацію Програми співробітництва з закордонними українцями.

Підготував
Дмитро СЛАВОВ,
співкерівник УСІМ
при МГОУ "Четверта Хвиля",
Відень

БІЛЬ ВТРАТИ

Об'єднання українців Росії, Федеральна національно-культурна автономія "Українці Росії" з глибоким сумом повідомляють, що в Тулі вбили відомого українського культурного діяча — Володимира Сенишина. Члена Ради Об'єднання українців Росії, голову Тульської регіональної організації "Батьківська стріха" зарізали вбивці 24 грудня 2006 року... І півроку не минуло з того часу, як стався замах на життя його дружини — Наталі Ковальової, голови Ревізійної комісії ФНКА "Українці Росії", яку скалічили майже до смерті... Українці, прийміть, пропустіть цей біль нашої спільної втрати через свої серця! Напишіть Наталі слова співчуття. Подумаймо разом, небайдужі, що ми можемо зробити, щоб нас не вбивали і не калічили поодиночки, як Володимира Побурінного в місті Тейково Івановської області, як Анатолія Криля у Владивостоці, як Володимира Сенишина в Тулі...

Андрій БОНДАРЕНКО

ПОРТРЕТ

— Колись казали, що земля три-малася на трьох китах, а Валерій Вітер тримається на малярстві й музиці. І розгалузилися Ви не у зрілі роки, а в ранній юності. Як це сталося? Чому?

— Мабуть, насамперед вплинув приклад батьків. Спрацювали гени. Моя мама грала на гітарі, гарно співала і вишивала. Батько теж був гармонійно розвинутою людиною, працював на трьох роботах — щодня зранку до десяти вечора, в тому числі викладав у художній школі імені Тараса Шевченка фізичну культуру і військову справу. До речі, багато художників-корифеїв — Тетяна Яблонська, Олександр Лопухов — були його вихованцями, адже тато працював у школі сорок років, почавши в 1945-му. Напевно, цей складний напружений ритм життя передався мені. Змалечку я співав і малював. Закінчив художню школу, потім художній інститут. Художник — моя основна професія, про це завжди кажу.

— Хоча чимало шанувальників вважають Вас співаком-солістом ансамблю “Кобза”...

— Співати я почав у самодіяльності, в тому числі в хорі. У фільмі Сергія Паралджанова “Українська рапсодія” (1960) я виконував одну з головних ролей і співав “Аве Марія”. Там, до речі, і Юрій Гуляєв знімався, а Євгенія Мірошніченко співала вокальні партії головної героїні.

— А чию роль Ви виконували?

— Німецького хлопчика. Це фільм про війну, про те, як німецький священник допоміг втекти нашому військовополоненому, а я був сином священника. Грав у костюлі на органі. Зйомки спочатку відбувалися у Калінінграді, потім у Львові — в соборі святого Юра. На той час це був єдиний собор у Львові, у якому відправляли службу, решта були зайняті складами, а в Домініканському собору був музей атеїзму. До моєї мами підходило кілька людей, які служили-працювали в соборі, з проханням, щоб я залишився у них співати солістом у хорі. Звісно, мама відповіла, що це неможливо, що я навчаюся у художній школі.

Займаючись у художній самодіяльності, я брав участь у різних конкурсах. Згадую свій перший виступ (здається, 1956 року) в оперному театрі, тоді я в дуєті зі Славою Захарченко виборов першу премію на республіканському конкурсі.

1971 року, коли закінчив художній інститут (за дипломну роботу отримав п'ятірку), мене знайшли хлопці з ансамблем “Кобза” і попросили допомогти здати програму. Ми це й зробили. 15 пісень я вивчив майже за тиждень, паралельно ми записали велику платівку, яка стала першою довгограючою професійною платівкою в Україні.

— Тобто платівка “Кобзи” вийшла на всесоюзній фірмі “Мелодія”?

— Так. Там була пісня “Водограй” Володимира Івасюка і багато обробок українських народних пісень. Це було унікальне явище.

— У ті часи, аби записати платівку на фірмі “Мелодія”, треба було пройти всілякі інстанції й відбутися величезну чергу українських виконавців. А тут запросили Вітра, записали п'ятнадцять пісень в евральному темпі, і вийшла платівка.

— То був, певно, дивний збіг обставин. Платівка вийшла 1971 року. 1972 року вона була нелегально видана у Канаді й Америці з ініціативи студентського канадського братства, гарно продавала, отже, хтось із цього мав добрий зиск. Узагалі було тиражовано чотири види платівок у різному оформленні. Ми про це дізналися

ВАЛЕРІЙ ВІТЕР: «ПОЄДНАННЯ МАЛЯРСТВА І МУЗИКИ ЗМІЦНИЛО МОЇ КРИЛА»

— рідне повітря і рідна вода”, — сказав він. Спілкувався ізраїльтянин вишуканою українською мовою і мав від цього величезну насолоду.

Але мова про Вітра. Нині це відомий художник, якого добре знає не тільки Україна, а й світ: Франція, Фінляндія, Велика Британія, Канада, Росія — там картини Валерія прикрашають музеї, галереї й приватні колекції.

А ще він був фундатором української естради, яка породила численні взірці класики жанру. Моє покоління захоплювалося музикою виконавців, які згодом стали легендами й вершителями смаків: “Бітлз”, “Пінк Флойд”, Джо Дасен тощо, з наших — Гуляєв, Кондратюк, Огнєвой, Міансарова, “Кобза”... До речі, “Кобза” — перша в Україні велика стереоплатівка (1971 р.), перша в світі електробандура (1971 р.), перша українська стереоплатівка в Північній Америці (1972 р.), перший в Україні лауреат Всесоюзного конкурсу вокально-інструментальних ансамблів (Мінськ, 1973 р.).

Нині “вокальна барва” “Кобзи” Валерій Вітер здебільшого займається малярством, та й музики не залишає.

Як музикант він вражає феноменальною музичною пам'яттю і чистотою співу, як художник — миттєво впізнаваними портретами, в яких завжди присутній несподіваний сюжет. Сумнівний комплімент “серед співаків він найкращий художник, а серед художників — найкращий співак” зовсім не про Валерія Вітра, в обох іпостасях він досяг справжніх вершин.

згодом. Коли я їздив на гастролі в Канаду 1982 року, мені подарували три платівки. Останню нещодавно привезли з Америки (в оформленні використано гравюру “Танок аркан” Георгія Якутовича).

Вельми цікавою була поїздка у Францію в 1993 році, туди поїхали дуєтом із бандуристом Володимиром Кушпетом. Ми ніби музично оформляли мою персональну виставку. У Франції прожили два з половиною місяці, працювали в ресторанах, на вулицях, у церквах, набували життєвого досвіду, вражень. Раніше ми думали, що музика в залах — це вище мистецтво, але коли побачили, скільки людей збирається за відсутності продюсерів і реклами й широко аплодує простий люд, зрозуміли, що варті того.

Коли я повернувся на Батьківщину, то друзі запитували: “А де “Кобза”? Ви щось разом робите?”. І ось під двотисячний рік я, бандурист Володимир Кушпет, флейтист Георгій Гарбар і ще двоє музикантів відновили “Кобзу-original”. Ми зробили записи, перший сингл вийшов, потім — перший великий диск, почалися концерти, появи на радіо й телебаченні... Але відсутність продюсера далася взнаки, та й кожен із нас займався своєю справою, тому ми виступали лише з окремими концертами.

Паралельно в Україні й за кордоном брав участь у виставках. На сьогодні їх у мене вже 130.

— Остання виставка відбулася нещодавно на Подолі. Це були портрети. Але портрет як жанр в Україні нині непопулярний. Мало хто з художників береться за цю справу. Чому?

— У нас дуже мало портретистів, їх можна побачити зазвичай на Андріївському узвозі або на Майдані біля консерваторії, де вони малюють нашвидкуруч охочих. Але я вважаю це заробітчанством, далеким від мистецтва.

Чому мало портретистів? По-перше, портрет — дуже складний жанр, по-друге, нині мало людей замовляють свої портрети. Це було популярно в XVII—XIX століттях, коли не було не тільки кольорової фотографії, а й чорно-білої. Лише художники могли увічнити людину. В заможних родинах було узвичаєно передавати портрети від покоління до покоління...

— А у Вас із чого все почалося?

— Свій перший портрет намалював випадково. У Франції дружина мого товариша Патріка Марлен запросила мене на день народ-

ження. Я замислився над подарунком і — намалював її портрет. Коли побачив реакцію, зрозумів, що в тому є великий сенс. Ні пейзаж, ні натюрморт такого ефекту не справляють. Відтоді й малюю портрети, причому використовую свою техніку, своє знання плаката, графічного листа, і завжди відображаю родзинку, яка притаманна тільки цій людині. У всіх є свої уподобання, хтось асоціюється з поезією, хтось із морем, степом, небом, квітами... Я ловлю колорит, характер, намагаюся зробити не просто портрет-схожість, а створюю узагальнюю-

У майстерню художника і співака Валерія Вітра я потрапив під час рідкісного збігу обставин: разом зібралося чотири учасники з першого складу легендарного вокально-інструментального ансамблю “Кобза”: соліст Валерій Вітер, бандурист Володимир Кушпет, флейтист Георгій Гарбар і барабанщик Володимир Трахтенберг, який приїхав у Київ з Ізраїлю через двадцять років.

Майстерня Валерія — фактично симбіоз двох творчих лабораторій: об'єднаної творчої й музичної. Рівноцінно співіснують етюди, мольберт, фабрики з пензлями, картини й гітара з музичною апаратурою. Коли залунали абсолютно нові пісні “Кобзи”, В. Трахтенберг розчулився до сліз: “У цій музиці

чий філософський образ свого бачення цієї людини.

— А хто зазвичай герой Ваших портретів?

— Мої друзі й люди, яких я поважаю і люблю. Здебільшого митці, дипломати, політики, бізнесмени.

— Ви самотужки здатні записати багатоголосний твір. А для цього треба мати не просто абсолютний слух, а комплексний абсолютний слух.

— Усе почалося з того, що Володимир Кушпет розписав пісню “Думи” (слова Тараса Шевченка) на сім голосів. Він тоді сказав: “Якщо ти це заспіваєш, то...” Та хай він краще сам скаже.

Володимир Кушпет (кобза, ліра, бандура), композитор і аранжувальник:

— Я сказав, що це буде визнання Вітра як справді унікального виконавця. У Валерія вражаючий дар: по-перше, він має просто фантастичну музичну пам'ять, швидко запам'ятовує будь-яку музичну партію, по-друге, дуже чисто її інтонуює, чого немає в більшості нинішніх співаків. Інтонація — це чиста нота, чиста мелодія. Отже, я розписав “Думи” на сім голосів, ми записали спочатку нижній, потім — другий, третій і так далі. Результат вийшов дивовижний: Валерій усе точно проспівав а-капелла, тобто без супроводу жодного інструмента, на який можна спертися. Для цього треба мати ще великий вокальний діапазон.

— А яким би Ви намалювали словесний портрет Валерія Вітра?

Володимир Кушпет:

— Валерій Вітер — музикант від Бога, якби він займався виключно професійною музикою, то мав би великі здобутки. Таких людей не тільки в Україні, а й у СНД одиниці. Це переважно стара гвардія, скажімо, Олександр Градський, Юрій Антонов, Ігор Саруханов. Я бажаю йому, щоб він перевів рейки як вправний стрілочник із “Кобзи” на власне ім'я — Валерій Вітер, на свій спів, на свою індивідуальність, бо він заслуговує більше, ніж бути просто в складі ансамблю “Суперкобза”.

Ще цікавий штрих до його портрета: у Валерія є час для друзів, для співчуття, для допомоги, для широго слова, для поради, для співтворчості.

Вів розмову Володимир КОСКІН

ЗОЛОТИЙ ДИСК ДМИТРА ГНАТЮКА

ПРЕЗЕНТАЦІЯ

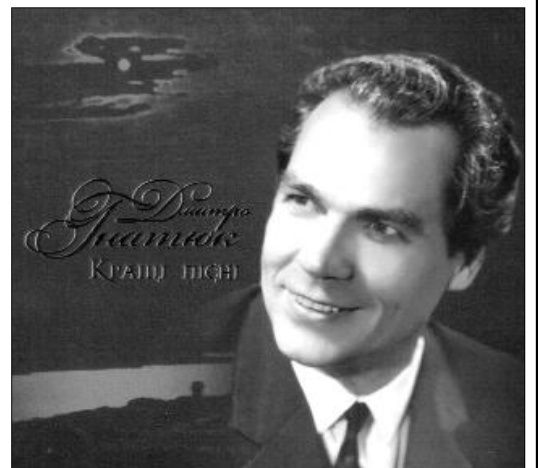
Нещодавно з'явився диск кращих пісень Дмитра Гнатюка. У нього ввійшли найкращі народні пісні й естрадні шлягери від класиків української естради О. Білаша, П. Майбороди, І. Шамо, С. Забадаша, В. Верменича. Це альбом нев'янучих безсмертних мелодій: “Черемшина”, “Києве мій”, “Чорнобривці”, “Очі волошкові”, “Два кольори”, “Ясени”, “Пісня про рушник”, “Ой ти дівчино, з горіха зерня”, “Ніч яка місячна”. Вони сформували дух і стиль української естради на довгі роки. Невипадково вперше заспівані Дмитром Гнатюком пісні й нині переспівують молоді артисти і вони всенародно улюблені.

Жива легенда нашої оперної та естрадної сцени Дмитро Гнатюк (його, без перебільшення, можна вважати одним з істинних патріархів української естрадної пісні) не вимагає якихось особливих представлень. Його творчий доробок грандіозний, а особистий внесок у розвиток сучасної музичної культури — колосальний. Починаючи з 60-х років, Дмитро Михайлович — неодноразовий лауреат багатьох державних премій, отримав звання народного артиста, був народним депута-

том України. Однак народний артист цінує не відзнаки і нагороди, а річ набагато коштовнішу: народне визнання, народну любов. Заради цього він віддавав усі свої сили, весь талант протягом десятиліть.

Дмитро Гнатюк закінчив Київську консерваторію по класу сольного співу І. Паторжинського 1951 року. Творчу діяльність розпочав у Чернігівському музично-драматичному театрі та в оперній студії при Київській консерваторії. Працював у Київському театрі опери та балету солістом, директором, режисером. З 1988-го він — головний режисер театру і завідувач кафедри оперної підготовки Київської консерваторії.

Він — оперний і камерний співак широкого жанрово-стильового діапазону, має сильний голос, рівний у всіх регістрах, унікальний за тембром, гнучкий за динамічними відтінками. Володіє високою технікою вокалу, яскравою акторською

майстерністю. В його репертуарі оперні арії й камерні вокальні твори вітчизняних і зарубіжних композиторів. Також співак створив понад 40 музично-сценічних образів. Гас-тролював у багатьох країнах світу (США, Канада, Австралія, Угорщина, ФРН, Португалія, Франція, Іспанія, Польща, Болгарія). У концертному репертуарі Дмитра Гнатюка понад 200 творів світової і вітчизняної класики різних періодів.

Олександр ЄВТУШЕНКО